GPB 22-27

urban synergy

Ontwikkelperspectief Bentwoud

21.07.2022

Colofon

Dit Ontwikkelperspectief is opgesteld door Urban Synergy in opdracht van Provincie Zuid-Holland en Staatsbosbeheer.

Adviezen en opstellen perspectief:
Dirk Verhagen - Urban Synergy
Jolanda de Jong - Urban Synergy

Met bijdrage van:
Gemeente Alphen aan den Rijn
Gemeente Waddinxveen
Gemeente Zoetermeer
Diverse lokale en regionale stakeholders *(zie bijlage 1)*

Versie:
DEFINITIEF CONCEPT

Datum:
21 juli 2022

Inhouds-opgave

Inleiding 4

1. Het huidige Bentwoud 6

1.1 Ontstaansgeschiedenis 6
1.2 Ruimtelijk karakter 7
1.3 Regionale ligging 10
1.4 Conclusie kwaliteiten, aandachtspunten en kansen voor het Bentwoud 16

2. Perspectief voor het Bentwoud 17

2.1 Ambities 17
2.2 Identiteit 18
2.3 Toekomstkaart 20

Intermezzo: 'Een kijkje in het Bentwoud van 2035' *35*

3. Hoe verder? Concretisering van het perspectief 36

Bijlagen 38

Bijlage 1 Lijst betrokken stakeholders 38
Bijlage 2 Samenvatting uitkomsten werksessies 39
Bijlage 3 Illustratie stakeholdersessies 40
Foto's en berichten van sociale media 41

Bronnenlijst afbeeldingen 42

Inleiding

Dichte bosvakken afgewisseld met open velden. De appelvink verbergt zich onopvallend in een hoge boom. Brede sloten, wuivende rietkragen. De roerdomp maakt haar 'hoempende' geluid en jaagt langs de waterkant. Bijzondere vogels, vlinders en planten: in het Bentwoud is veel te ontdekken. Daar is ook enorm veel ruimte voor. Ruim 800 hectare voormalig agrarisch gebied tussen Zoetermeer en Waddinxveen heeft zich in zo'n 20 jaar ontwikkeld tot een waardevol recreatiegebied met hoge natuurwaarden. Het is een jong bos. Sinds de aanleg - de basisinrichting was in 2016 afgerond - heeft het boskarakter zich steeds meer ontwikkeld . Dit maakt dat het nu het grootste aaneengesloten bosgebied is in de Randstad. In het gebied is enorm veel kwaliteit én potentie voor recreatie en natuur. Hoewel het bos al een flinke ontwikkeling heeft doorgemaakt, liggen er veel kansen om de aanwezige natuur- en recreatiewaarden verder te ontwikkelen en te versterken.

Aanleiding

Provincie Zuid-Holland en Staatsbosbeheer hebben de ambitie om Bentwoud door te ontwikkelen en sterker te profileren. Vanuit de markt komen er regelmatig vragen voor nieuwe initiatieven in het gebied, maar er is geen kader om de plannen aan te toetsen. Hiervoor is een ontwikkelperspectief nodig voor de korte en langere termijn. Urban Synergy is gevraagd om in een proces met lokale en regionale stakeholders en gebiedsexperts te komen tot een breed gedragen ontwikkelperspectief voor recreatiegebied Bentwoud.

Doel

Het Ontwikkelperspectief Bentwoud schetst enerzijds een inspirerend en wenkend perspectief voor de lange termijn: *hoe willen we met elkaar het Bentwoud verder doorontwikkelen en hoe kunnen we het Bentwoud sterker profileren?* Dit om grondeigenaren, beheerders en andere (publieke en private) partijen te inspireren om samen het gebied kwalitatief door te ontwikkelen en hier samen verantwoordelijkheid voor te nemen. Anderzijds dient dit document als kader om initiatieven te toetsen en te sturen: *wat kan waar wel en wat kan waar niet?* Het Ontwikkelperspectief biedt uitgangspunten en inspiratie voor nieuwe ontwikkelingen door middel van (globale) spelregels en referenties. Dit geeft houvast bij de beoordeling van initiatieven die op het gebied afkomen, zodat in samenhang beslissingen kunnen worden genomen die van toegevoegde waarde zijn voor het Bentwoud.

Positionering van dit document

Het Ontwikkelperspectief Bentwoud is niet het eerste wensbeeld dat voor het Bentwoud geschetst is. Door de jaren heen zijn er diverse plannen opgesteld en gesprekken gevoerd over de toekomst van het Bentwoud. Daarvan zijn delen gerealiseerd, al dan niet volgens vooraf opgestelde plannen en tot stand gekomen door uitgebreide gebiedsprocessen (zie 2.2). Dit Ontwikkelperspectief borduurt voort op de eerder uitgevoerde verkenningen. De meest recente verkenning is de 'Verkenning Rotte Noord en Bentwoud' (maart 2020), uitgevoerd door Strootman landschapsarchitecten. Deze verkenning zet een aantal grote lijnen uit voor visievorming, maar biedt geen concrete handvatten voor het Bentwoud. Deze concretiseringsslag wordt daarom gemaakt met het opstellen van dit Ontwikkelperspectief Bentwoud. Hierin zijn voor het Bentwoud ambities voor korte en lange termijn beschreven en worden concrete handvatten benoemd waaraan nieuwe initiatieven getoetst kunnen worden. Het biedt een goede basis voor het maken van vervolg afspraken over de verdere ontwikkeling van Bentwoud, de samenwerking en de financiering.

Proces

Het perspectief is tot stand gekomen door (ontwerpend) onderzoek van Urban Synergy, interviews en een aantal werksessies met belangrijke stakeholders. Na ieder overleg zijn de tussenresultaten aangescherpt en is het Ontwikkelperspectief geconcretiseerd. In bijlage I is een uitgebreide lijst te vinden met de betrokken stakeholders.

De belangrijkste kwaliteiten, aandachtspunten en kansen uit de gesprekken met de stakeholders zijn opgenomen in Bijlage 2. Dit ontwikkelperspectief is opgezet aan de hand van deze gesprekken, aangevuld met een analyse van het (ruimtelijk) karakter van het huidige gebied en haar ontstaansgeschiedenis. Uit de gesprekken met de stakeholders kwamen geen opvallende tegenstellingen naar voren. Er werden in de achtereenvolgende werksessies voornamelijk aanvullingen op elkaars reactie gegeven.

Lijst betrokken stakeholders (zie ook bijlage I):

Direct betrokkenen overheden:
- Provincie Zuid-Holland (opdrachtgever)
- Staatsbosbeheer (opdrachtgever), incl. beheerteam Bentwoud
- Gemeenten Alphen aan den Rijn, Waddinxveen, Zoetermeer

Lokale stakeholders:
- Gebruikersplatform Bentwoud (incl. Vrienden van het Bentwoud)
- Potentiële nieuwe ondernemers
- Projectteam Verlengde Bentwoudlaan
- Hoogheemraadschap van Rijnland

Regionale stakeholders:
- Hoogheemraadschap van Rijnland
- Fietsersbond Lansingerland
- Natuur- en vogelwacht Rotta
- Gemeente Zuidplas

Buiting Advies, 2009

H+N+S Landschaps-architecten, 2014

Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, 2016

Strootman Landschapsarchitecten, 2021

Urban Synergy, 2022

Impressie van eerder uitgevoerde studies en visies voor Bentwoud

Leeswijzer

Het Ontwikkelperspectief Bentwoud begint met een schets van de huidige kenmerken en kwaliteiten van het Bentwoud (**H1 Het huidige Bentwoud**). Hierbij wordt kort ingegaan op de ontstaansgeschiedenis, het huidige ruimtelijke karakter en de positionering van het Bentwoud in de regio. Aan het eind van het hoofdstuk wordt geconcludeerd welke kwaliteiten, aandachtspunten en kansen er liggen voor de doorontwikkeling van het Bentwoud. Deze worden uitgewerkt in het tweede hoofdstuk waarin het perspectief voor de toekomst wordt geschetst (**H2 Perspectief voor het Bentwoud**). Hierin worden ambities geformuleerd, een heldere identiteit geschetst en het toekomstbeeld waarnaartoe kan worden gewerkt. Door middel van het korte Intermezzo dat daarop volgt, wordt het toekomstperspectief verhalenderwijs levendig gemaakt. Het rapport wordt afgesloten met een blik op het vervolg: hoe kunnen we het Ontwikkelperspectief handen en voeten geven en wat is ervoor nodig (**H3 Hoe verder? Concretisering van het perspectief**). Hierin komen fasering, vervolgstappen en rolverdeling aan de orde.

1. Het huidige Bentwoud

"De grote ontginning, de ontvening, de droogmakerij, de agrarische polder: het waren allemaal verdienmodellen die de bodem steeds opnieuw gelaten over zich heen liet komen. Sinds 2016 ligt hier het Bentwoud, één van die bossen uit de eerder genoemde Randstadgroenstructuur, en voor het eerst een bodemgebruik dat niet primair een verdienmodel is, maar juist geld kost. 'Natuur en landschap zijn van grote waarde voor de vorming van de persoonlijkheid' schreef Van Lohuizen al in 1927. Het Bentwoud is aangelegd om de miljoenen mensen die eromheen wonen een fysieke en mentale oppepper te geven."

> Bovenstaande quote duidt het Bentwoud als bijzonder gebied in de ontwikkeling van het Groene Hart. Uit: p. 83 Landschapsbiografie Groene Hart, Steenhuis Meurs (2021)

1.1 Ontstaansgeschiedenis

In het jaar 2000 is gestart met de eerste werkzaamheden in het Bentwoud. Sindsdien zijn er zo'n 2,5 miljoen bomen en struiken geplant en 80 kilometer aan wandel- en fietspaden aangelegd. Er zijn in het verleden veel ontwikkelingen geweest om het agrarische land om te vormen tot een bosrijk recreatiegebied. Als we terugkijken in de geschiedenis, is het Bentwoud een mooi voorbeeld van hoe we het landschap in het Groene Hart steeds opnieuw naar onze hand zetten. Dit wordt als een 'cultuurdaad' beschreven en geïllustreerd in de landschapsbiografie van het Groene Hart (zie ook quote hierboven).

Aanleg basisinrichting

De basisinrichting van het Bentwoud is aangelegd in het kader van het programma Recreatie-om-de-Stad (RodS). In dit Rijksprogramma werd gestreefd naar meer en aantrekkelijke recreatiegebieden voor de stedeling. De provincie heeft daarom een budget van 30 miljoen euro beschikbaar gesteld om de basisinrichting van het Bentwoud te realiseren (RODS evaluatie door AT OSborne).

Bij de planvorming was het de bedoeling dat het gebied een bovenregionale recreatiefunctie zou krijgen. Mede door Rijksbezuinigingen in 2010 is het gebied uiteindelijk in 2016 opgeleverd met een basisinrichting en heeft het nu voornamelijk een lokale functie. Door deze bezuinigingen zijn ook minder hecaters in gericht. Met het aanleggen van dit zogenaamde 'Basisgroeimodel' is een start gemaakt aan het bereiken van het hoofddoel: het vergroten van mogelijkheden tot openluchtrecreatie in Zuid-Holland door een aantrekkelijk grootschalig bosgebied dat openbaar toegankelijk is voor verschillende groepen recreanten. (Kwaliteitskader Bentwoud, H+N+S 2014).

Achterhaalde ambities

In 2014 is het plan "Het Bentwoud groeit verder" (door H+N+S) opgesteld, waarbij het de gedachte was dat de doorontwikkeling van de basisinrichting- zowel inrichtingskosten als kosten van beheer en onderhoud- zou moeten worden gefinancierd door commerciële partijen. De afgelopen jaren is gebleken dat dit niet haalbaar is. Uit gesprekken met potentieel gegadigden is gebleken dat enerzijds het gebied nog te jong is om echt interessant te zijn voor investeerders ("er is nog geen groot bos" waar je grote recreatieve ontwikkelingen in kunt opnemen), anderzijds legt de vraag van 100% financiering van het beheer een heel zware claim op de opbrengsten van geïnteresseerde partijen en is dit alleen haalbaar met vérgaande rode ontwikkelingen in het Bentwoud.

Samenwerkingsovereenkomst Bentwoud

Het Bentwoud is gezamenlijk eigendom van Provincie Zuid-Holland en Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer voert beheer en onderhoud uit in het gebied. De gemeente Zoetermeer en Alphen aan den Rijn dragen financieel bij aan het beheer van het gebied. Daarnaast wordt een aantal fietspaden in het gebied door de gemeente Zoetermeer en Waddinxveen onderhouden. Tussen de drie gemeenten, Provincie en Staatsbosbeheer vind bestuurlijk en ambtelijk overleg plaats. De Provincie en Staatsbosbeheer voeren samen de regie over het beheer, onderhoud en doorontwikkeling van het gebied. Dit is vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst (SOK 2015). Ook is een samenwerkingsovereenkomsten tussen de Provincie Zuid-Holland, de gemeente Alphen a/d Rijn, de gemeente Waddinxveen en de gemeente Zoetermeer (SOK 2013). Momenteel wordt gewerkt aan één nieuwe samenwerkingsovereenkomst (SOK Bentwoud) voor alle partijen. Deze overeenkomst zal dus de SOK 2013 en SOK 2015 gaan vervangen. In de nieuwe overeenkomst worden ook afspraken vastgelegd om te komen tot een doorontwikkeling van het gebied.

Betrokken organisaties

Twee belangenorganisaties houden zich met een grote betrokkenheid met het Bentwoud bezig:

- Het Gebruikersplatform Bentwoud komt vijf keer per jaar bij elkaar. Iedereen die wil meepraten mag aansluiten bij het overleg. Tijdens het overleg wordt onder meer gesproken over het beheer, natuurwaarden, recreatie, toegankelijkheid, veiligheid en activiteiten. Bij dit overleg is Staatsbosbeheer betrokken.
- De vereniging Vrienden van het Bentwoud hebben zo'n 400 actieve leden uit de directe regio. Het doel van de Vrienden van het Bentwoud is de ontwikkeling, het gebruik, het welzijn en de uitbreiding van het Bentwoud te bevorderen. De Vrienden van het Bentwoud is vertegenwoordigd in het Gebruikersplatform Bentwoud.

1.2 Ruimtelijk karakter

Hieronder en op de volgende pagina's is het ruimtelijke karakter van het huidige recreatiegebied Bentwoud geschetst in woord en beeld. Er wordt ingegaan op het recreatief gebruik, de waarden van natuur en landschap en de bereikbaarheid/ toegankelijkheid van het gebied.

Recreatief gebruik

In het ruim 800 hectare grote gebied is veel ruimte voor natuur en recreatie. Het gebied kan grofweg ingedeeld worden in een aantal zones; van een intensief gebruikt gebied met hoge recreatieve waarde in de westelijk gelegen 'Driehoek' naar een extensief gebruikt gebied met een hogere natuurwaarde in het '(zuid)oostelijk deel' van het Bentwoud.

Bosbeleving

Het Bentwoud was oorspronkelijk ontworpen als een aaneengesloten bosgebied. Echter door bezuinigingen e.d. (zie ook paragraaf 1.1) is een aantal onderdelen van het oorspronkelijke ontwerp niet uitgevoerd of anders uitgevoerd. Zo zijn de RodS gebieden 'Bentwoud-zuidoost' en 'Rottewig' niet uitgevoerd. Daarnaast zijn de Golfbaan Bentwoud en het Landgoed Bentwoud min of meer ín het Bentwoud gerealiseerd. De infrastructuur van de HSL-verbinding en N209 zorgt voor een fysieke barrière en tweedeling in het gebied. Slechts op een paar locaties kan je van het oostelijk deel naar het westelijk deel en andersom, waardoor het gevoel van tweedeling wordt versterkt. Bij de plannen voor de Verlengde Bentwoudlaan (N207) wordt rekening gehouden met een goede landschappelijke inpassing. Zo zullen bezoekers van het Bentwoud de weg zo min mogelijk ervaren.

Voorzieningen

Het meest westelijke deel van Bentwoud wordt door gebruikers gekarakteriseerd als 'buurtpark De Driehoek' tegen de noord-oost zijde van Zoetermeer en ten zuiden van Benthuizen. Hier liggen meerdere lokale recreatieve voorzieningen, zoals Landwinkel Sonneveld, Schenkerij "de Boomgaard" en voetbalclubs. Het deel van het Bentwoud ten oosten van de HSL heeft een veel extensiever karakter. Hier is een mix van

Huidig recreatief gebruik Bentwoud

Legenda:

- Wandelen
- Fietsen
- Horeca
- Landwinkel

- Natuurspeeltuin
- Avontuurlijke speeltuin
- Voetbal
- Hondenlosloopgebied

- Wandelen
- Fietsen
- Golfbaan
- Hondenlosloopgebied
- Kabouterpad
- Herdenkingsbos

- Wandelen
- Fietsen
- Modelvliegclub
- Ruiterroute
- Grote grazers
- Woutlopers- en laarzenpad

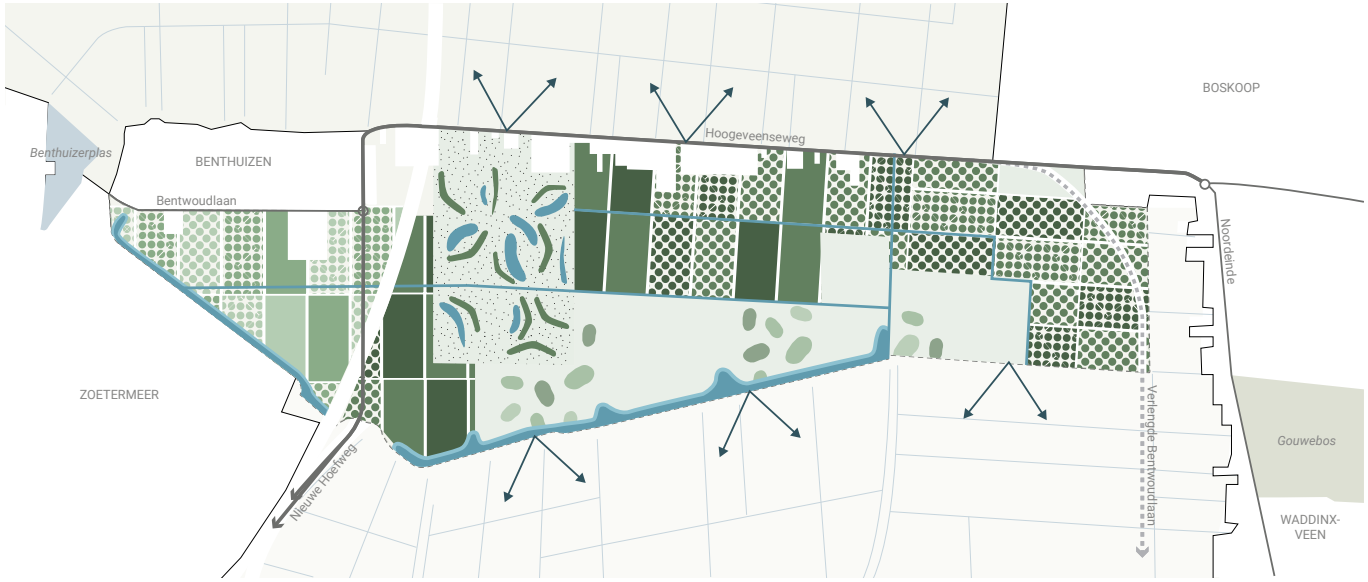
enkele lokale en regionale voorzieningen te vinden, met name langs de Hoogeveenseweg. Hiervoor heeft de gemeente Alphen aan den Rijn de notitie randen van het Bentwoud opgesteld in 2016 met spelregels voor een meer recreatieve invulling van de westkant van de Hoogeveensweg, passend bij het karakter van het Bentwoud. Deze voorzieningen zijn nu divers, zoals Gewoon bij Winny (vrijetijdsbesteding met zorg), taartenwinkel Time for Cakes, een voetbalvereniging, een groot hondenlosloopgebied en Golfbaan Bentwoud. De laatste is een belangrijke recreatieve trekker en onderdeel van Bentwoud door de openbare wandelpaden door dit gebied. In het meest zuidoostelijke deel van het Bentwoud zijn geen recreatieve voorzieningen, behalve enkele struinpaden. Vanuit bewoners en ondernemers worden regelmatig nieuwe initiatieven voorgesteld voor het gebied.

Natuur en landschap

In het Basisgroeimodel van het Bentwoud (aanleg 2016) werd gestreefd naar een recreatiegebied dat gekenmerkt wordt als bosgebied in Zuid-Holland met weidse uitzichten (Kwaliteitskader Bentwoud, H+N+S 2014). Die weidse uitzichten op de omliggende agrarische polders zijn nu met name aan de randen van het Bentwoud (vooral ten oosten van de HSL) te beleven. Een aantal ruimtelijke kenmerken van de oorspronkelijk agrarische polder waarin het Bentwoud is aangelegd, is binnen het Bentwoud ook nog steeds zichtbaar.

Het slagenlandschap is leesbaar door de rechtlijnige slotenstructuur met veelal steile oevers en ook door lange doorkijkjes tussen bosvakken.
Het huidige Bentwoud is zeer afwisselend. Enerzijds ruimtelijk: er is een grote variatie aan dichte delen en (half)open ruimtes. Anderzijds qua diversiteit binnen de bosvakken: er is een grote diversiteit aan boomsoorten en een toegepaste beplantingsprincipes. Dit geeft het bos ook op lager schaalniveau een afwisselende beleving, ondanks dat het vooral een jong bos is waarin de typische beleving van een bos nog in ontwikkeling is.

Natuurbeleving
De bijzondere natuur van het Bentwoud zitten voornamelijk in deel ten oosten van de HSL. Hierin vormt de natte natuur langs de brede watergang aan de zuidkant een bijzonder habitat voor bijvoorbeeld de roerdomp. Hoe verder naar het oosten, hoe minder recreatieve aanleidingen er zijn, waardoor dit gebied juist door rustzoekers wordt bezocht. Tegelijkertijd neemt naar het oosten van het Bentwoud de natuurwaarde toe. De horstenstructuur met mantel-zoom principe draagt hier bij aan een hoge biodiversiteit.

Huidig karakter natuur en landschap

Legenda:

- Rechtlijnige slotenstructuur
- Gevarieerde bosvakken 'natuurlijk bos'
- 'Natuurlijk bos' in ontwikkeling
- Gevarieerde bosvakken 'parkachtig bos'
- 'Parkachtig bos' in ontwikkeling
- Rechtlijnige bosvakken structuur met doorzichten
- Golfbaan terrein
- Open velden met horsten
- Brede watergangen met moerasachtige zone
- Zichten op het omliggende polderlandschap

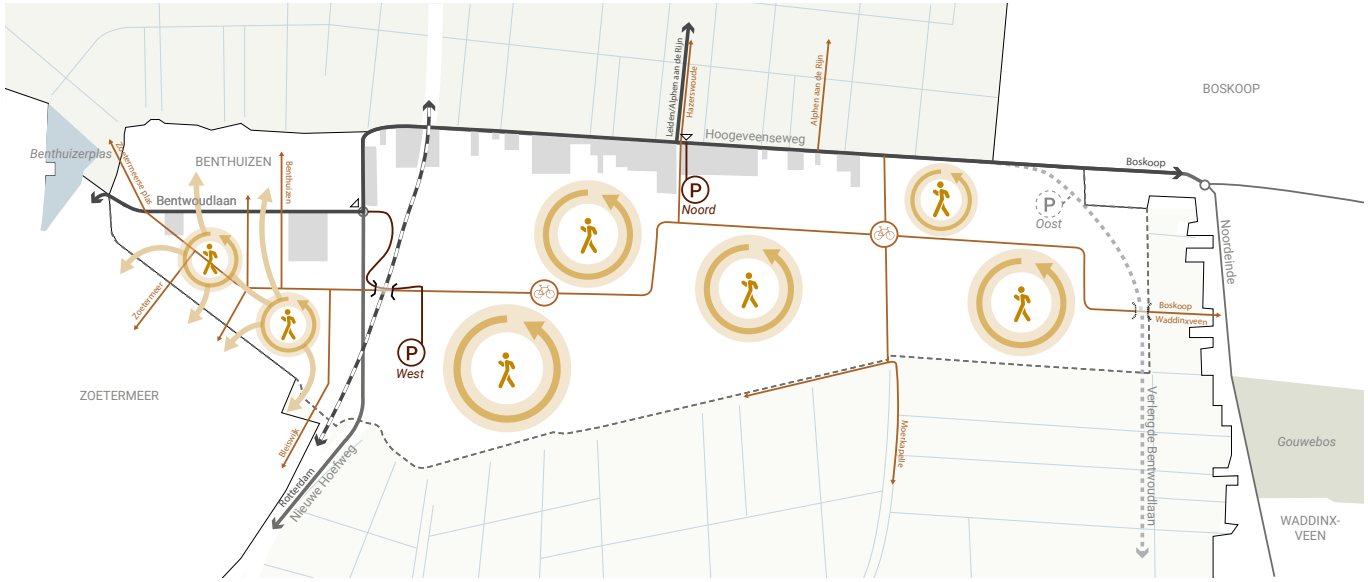

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Voor bezoekers die met de auto komen, is in het algemeen parkeerplaats Noord goed bereikbaar en wordt deze ook goed gebruikt (staat zelfs regelmatig 'te vol'). Parkeerplaats West daarentegen blijkt lastig te vinden en wordt nauwelijks gebruikt.
De uitgebreide padenstructuur in de Driehoek zorgt ervoor dat dit deel van het Bentwoud zeer toegankelijk en goed verbonden is met de direct aanliggende woongebieden. Het tegenovergestelde speelt aan de oostzijde, waar het Bentwoud nauwelijks verbonden is met de omliggende woongebieden.

Paden en routes

Wat de toegankelijkheid in het Bentwoud betreft, ligt er een basisstructuur van hoofdpaden voor fietsers (onverplicht fietspad, met name doorgaande lijnen). Hierin is in de Driehoek wederom een grote keuzevrijheid, terwijl in de rest van het Bentwoud verbindingen richting het zuiden en oosten grotendeels ontbreken. Een aantal routes binnen het Bentwoud zijn onderdeel van het wandel- en fietsknooppuntennetwerk, maar maken geen onderdeel uit van Lange Afstand Wandel- of Fietsroutes (LAW en LAF). In nagenoeg het hele Bentwoud is een groot aanbod van wandelpaden. Ook kan men overal struinen. Echter zijn de paden niet goed met elkaar verbonden, waardoor er geen logisch verdeeld en goed verbonden wandelroutenetwerk aanwezig is. Een klein deel van de paden maakt onderdeel uit van een route, zoals de Kabouterroute en een ruiterroute.

Huidige bereikbaarheid en toegankelijkheid

Legenda:

- Bereikbaarheid auto
- Parkeerplaatsen Bentwoud (P-oost is gepland in projectplan Verlengde Bentwoudlaan)
- Hoofdstructuur fietspaden: fiets-toegankelijkheid is het grootst aan de westkant
- Hoofdstructuur wandelpaden: diverse routes verspreid over Bentwoud, wandel-toegankelijkheid is het grootst aan de westkant
- Enkele doorgangen over/onder infrastructuur-barrières

1.3 Regionale ligging

Recreatief gebruik

Op de regionale schaal bevindt het Bentwoud zich midden tussen vele andere recreatiegebieden. Een aantal hiervan zijn aangelegd in het kader van het RodS programma. De meeste van de omliggende recreatiegebieden hebben een lokale functie, maar enkelen trekken recreanten van verder uit de regio door middel van specifieke voorzieningen, bijzondere activiteiten of een unieke identiteit. Bijvoorbeeld het vakantiepark aan de Reeuwijkse plassen, de skimogelijkheden in het Hoge Bergse bos en de voorzieningen voor waterrecreatie in Vlietland en Rottemeren. De huidige inrichting, uitstraling en voorzieningen in het Bentwoud zijn voornamelijk gericht op gebruikers uit de directe omgeving. Een echte regionale trekker ontbreekt momenteel nog.

Qua karakter beoogt het Bentwoud het grootste aaneengesloten bosgebied in de omgeving te zijn. Zeker voor Randstad-begrippen is het een groot bos, hoewel het ruimtelijke boskarakter nog in ontwikkeling is. De beleving van het bos als aaneengesloten bosgebied is in de huidige situatie nog niet zo (sterk) te ervaren. Enerzijds omdat het nog een jong bos is en anderzijds doordat bepaalde onderdelen van het oorspronkelijke ontwerp niet uitgevoerd zijn (zie ook paragraaf 1.1). Het Bentwoud biedt momenteel wel al veel mogelijkheden voor natuurbeleving. Hiermee onderscheid het zich van andere gebieden in de directe omgeving, zoals Rottemeren dat stevig recreatief is - en wordt - ingericht.
Tot slot, het Bentwoud is omgeven door veelal agrarisch gebied. De aanwezigheid van dit open landschap draagt bij aan de beleving van het Bentwoud zelf. In de toekomst zal dit agrarisch landschap zich naar verwachting steeds meer natuurinclusief gaan ontwikkelen.

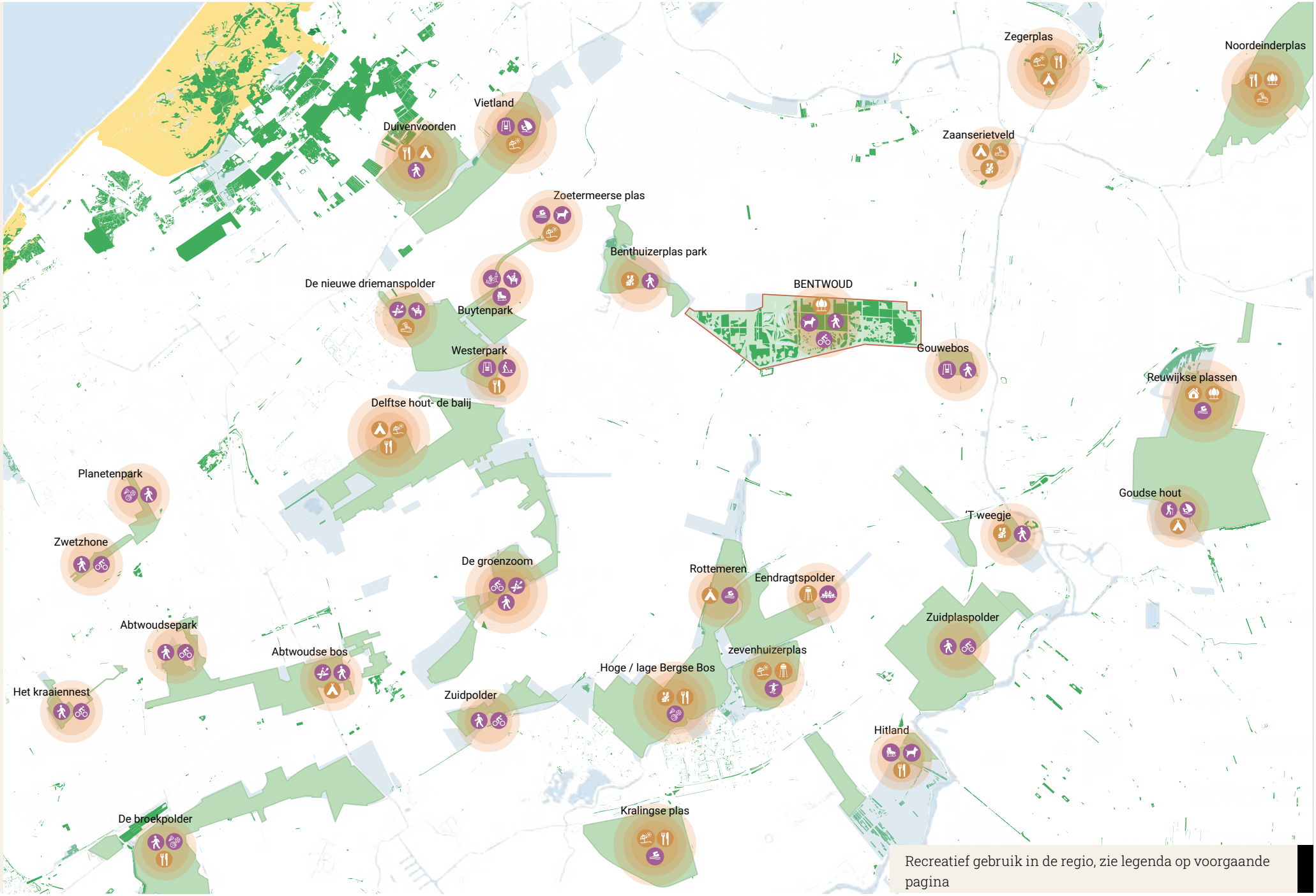
Recreatief gebruik in de regio

Legenda (bij kaart op rechter pagina)

- RodS gebieden
- Overige natuur- en recreatiegebieden
- Bos
- Lokale functie
- Regionale functie

- Fietsen
- Sportvoorzieningen
- Roeivereniging
- Speeltuin I natuurlijk spelen
- Wandelen
- Hiken
- Skaten
- Zwemmen
- Watersport
- Mountainbiken
- Paardrijden
- Kanoën
- Hondenstrand I hondenbos
- Schaatsen

- Camping
- Recreatiepark
- Park
- Uitkijktoren
- Strand
- Extensieve natuur
- Vogelspotters plek
- Horeca gelegenheid

Recreatief gebruik in de regio, zie legenda op voorgaande pagina

Natuurbeleving en landschap

Op regionale schaal is het Bentwoud ecologisch niet expliciet verbonden met andere natuur- en recreatiegebieden. Provincie Zuid-Holland werkt momenteel aan een aantal verbindingen, zoals de Ecologische Verbindingszone tussen het Bentwoud en de Krimpenerwaard, optioneel via de Rottedijk.
Daarnaast heeft het Bentwoud geen beschermde natuur-status (wel een beschermde recreatieve status, cat. 2). Het is geen onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland of de Natura2000 gebieden. Beschermde natuurgebieden liggen op wat grotere afstand van het Bentwoud, waarvan de Voorofsche Polder (een veenweiderestant direct ten oosten van het Gouwebos) het meest nabij is.

Natuur- en recreatiegebieden in de regio

Legenda (bij kaart op rechter pagina)

Natuur

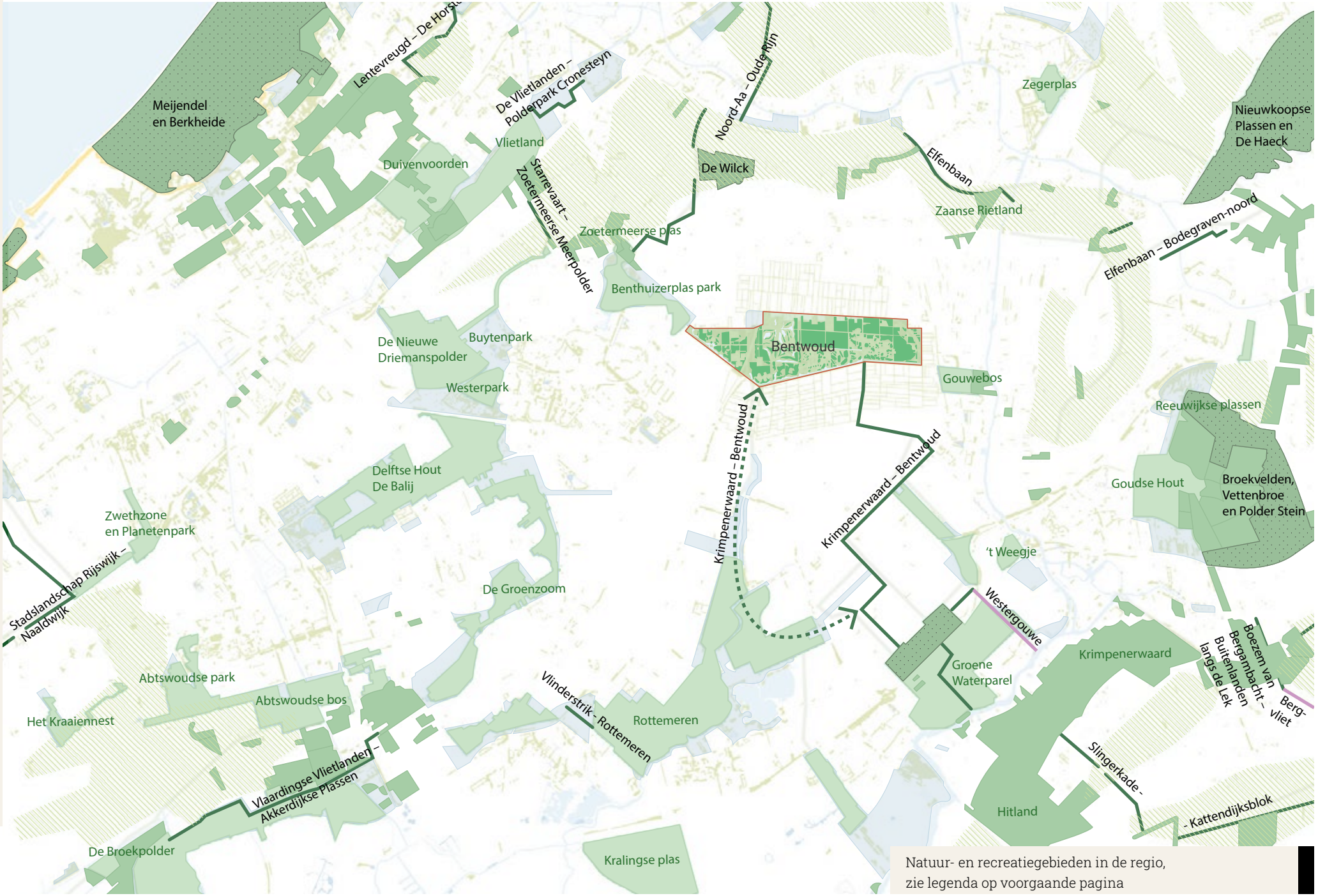
- Natura 2000
- NNN
- Weidevogelgebied

Ecologische verbindingen

- *Gerealiseerd*
- *Gepland*
- *Optionele route (in studie)*

Recreatie

- RodS gebieden
- Overige natuur- en recreatiegebieden

Natuur- en recreatiegebieden in de regio,
zie legenda op voorgaande pagina

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Het Bentwoud is goed bereikbaar per auto. Het gebied ligt strategisch aan de N209 (Rotterdam-Leiden/Alphen aan den Rijn), de N455 (Zoetermeer-Boskoop) en naar verwachting in de toekomst ook aan de Verlengde Bentwoudlaan (N207).
Het gebied ligt op fietsafstand van de omliggende kernen. Van zo'n 8 kilometer van Zoetermeer, 11 kilometer van Waddinxveen en 16 kilometer vanaf Alphen aan den Rijn, tot 23 kilometer van Rotterdam en 26 kilometer van Leiden (gemeten van kern tot kern). Richting het zuiden zijn er beperkte mogelijkheden om direct naar het Bentwoud te fietsen.
Te voet is het Bentwoud zeer goed bereikbaar aan de westzijde, met name vanuit Zoetermeer en Benthuizen. Hier liggen veel mogelijkheden om het gebied in te wandelen.
Aan de (zuid)oostzijde, vanuit Waddinxveen bijvoorbeeld, is het gebied voor voetgangers beperkt ontsloten en ook ligt het Bentwoud hier vrij ver weg voor korte ommetjes. Het Bentwoud sluit niet aan op Lange afstand wandelroutes (LAW's), deze liggen allemaal op circa 5 kilometer afstand.
De bereikbaarheid per openbaar vervoer is beperkt. Hoewel de reistijden met de bus naar de omliggende kernen relatief kort is, komen alle bussen slechts 1x per uur.
Tot slot is er geen vaarverbinding van of naar het Bentwoud.

Recreatiedruk

Het Bentwoud is als RodS gebied bedoeld als aantrekkelijk recreatiegebied voor de stedeling met een bovenregionale functie. De ligging van het Bentwoud tussen de kernen en de centrale plek in de Randstad biedt voldoende kansen om die functie te kunnen vervullen. Echter - mede door de beperkte uitvoering van het oorspronkelijk ontwerp en het nog een erg jong gebied is wat zich nog moet doorontwikkelen - wordt het gebied nu vooral gebruikt door lokale recreanten.

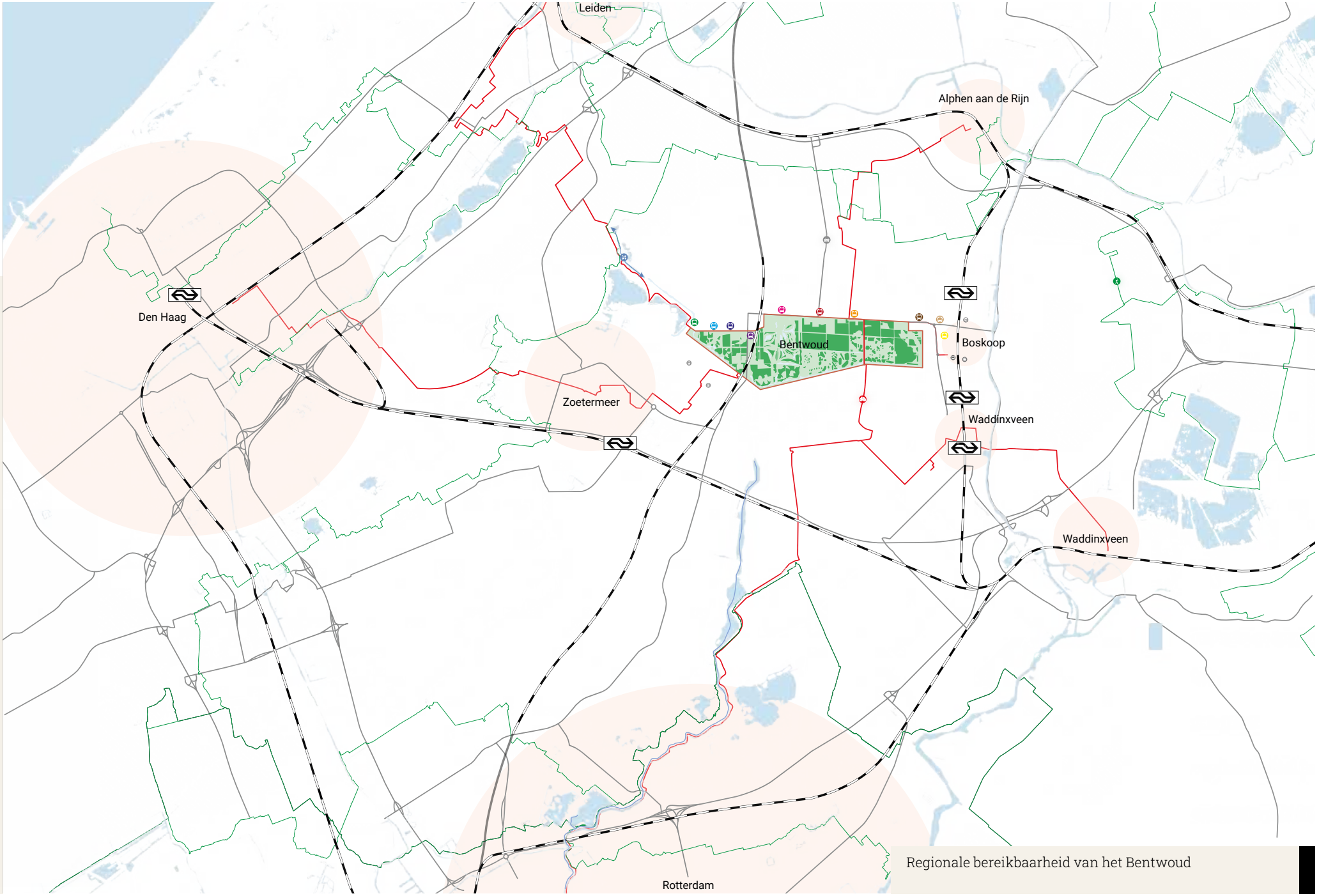
Het is algemeen bekend dat gedurende de afgelopen twee jaar het gebruik en de betekenis van recreatiegebieden is toegenomen. Er is meer aandacht voor gezondheid en bewegen, mede door de coronapandemie. De recreatiedruk die daarmee op recreatiegebieden ontstaat, wordt naar verwachting in de komende jaren nog groter, mede door de verdere groei van het aantal inwoners in Zuid-Holland.

Regionale bereikbaarheid van het Bentwoud

Legenda (bij kaart op rechter pagina)

- Water
- Spoor
- Snelste verbinding via autowegen
- Snelste verbinding via fietsknooppunten
- Kano route
- LAW (Lange-Afstands-Wandelroute)

Zoetermeer	125.000 inwoners 8 km	Bus 728 naar Boskoop in 10 minuten (1x per uur) Bus 187 naar Boskoop in 5 minuten (1x per uur)
Boskoop	15.000 inwoners 9 km	Bus 187 naar Leiden Centraal in 37 minuten (1x per uur) Bus 187 naar Leiden Centraal in 32 minuten (1x per uur)
Waddinxveen	30.000 inwoners 11 km	Bus 165 naar Alphen a/d Rijn in 27 minuten (1x per uur) Bus 380 naar Alphen a/d Rijn in 27 minuten (1x per uur)
Alphen aan de Rijn	110.000 inwoners 16 km	Bus 381 naar Alphen a/d Rijn in 27 minuten (1x per uur) Bus 187 naar Leiden in 39 minuten (1x per uur)
Den Haag	548.000 inwoners 24 km	Bus 165 naar Leiden centraal in 40 minuten (1x per uur) Bus 380, tram en trein naar Den Haag centraal in 37minuten (1x per uur)
Leiden	124.000 inwoners 26 km	Bus 381, tram en trein naar Den Haag centraal in 37minuten (1x per uur) Bus 165, tram en trein naar station Zoetermeer in 24 minuten (1x per uur)
Rotterdam	650.000 inwoners 23 km	Bus 165 naar station Alphen a/d Rijn in 38 minuten (1x per uur) Bus 165, tram en trein naar Zoetermeer in 24 minuten (1x per uur)

Regionale bereikbaarheid van het Bentwoud

1.4 Conclusie kwaliteiten, aandachtspunten en kansen voor het Bentwoud

Strategisch gelegen, maar onbekend gebied
In het 800 hectare grote Bentwoud is veel ruimte voor recreatie en natuur. Het is strategisch gelegen temidden van het stedelijk verzorgingsgebied, echter blijkt het niet voor iedereen goed vindbaar. Een duidelijke identiteit ontbreekt. Het gebied is momenteel prima bereikbaar met de auto en fiets, maar sterke verbindingen naar het oosten, zuiden en noorden missen. Hier liggen kansen om het gebied recreatief en ecologisch sterker te verankeren in de regio. Bijvoorbeeld door het maken van een robuuste verbinding met de Rottemeren en met het Gouwebos. Door de relatieve uitgestrektheid van het Bentwoud worden veel delen momenteel extensief recreatief gebruikt. Dit gaat samen met een relatief hoge natuurwaarde, met name in het zuid(oost)elijk deel. De grootte van het gebied en de strategische ligging biedt kansen voor meer recreatief gebruik en ook voor vestiging van een grotere en bredere populatie diersoorten door verbinding van het bosgebied. Kansen hiervoor liggen in het zowel recreatief als ecologisch verbinden met aangrenzende natuur- en recreatiegebieden. Een doorontwikkeling tot regionaal recreatiegebied met een accent op natuurbeleving maakt het gebied tevens voor een grotere en diversere groep recreanten aantrekkelijker. Zo kan het Bentwoud zorgen voor ontlasting van andere natuur- en recreatiegebieden in de omgeving en inspelen op de vraag naar groengebieden en een gezonde leefomgeving dichtbij huis. Een opgave die steeds urgenter wordt naarmate de verstedelijking doorzet.

Afwisselend bos met hoge natuurwaarden
De beleving van het Bentwoud als aaneengesloten bosgebied is in de huidige situatie niet zo sterk te ervaren, met name doordat het nog een relatief jong bos is. De vegetatie in veel bosvakken is nog in ontwikkeling. Ondanks dat (of dankzij dat) is het wel een afwisselend bosgebied: er is een dicht bos met een grote diversiteit aan boomsoorten, een halfopen gebieden met horsten en open delen met natte natuur. Die afwisseling zorgt ervoor dat het Bentwoud een aantrekkelijk gebied is voor recreanten. De belevingswaarde is echter nog niet optimaal, mede doordat fiets- en wandelpaden niet of niet goed verknoopt zijn tussen de verschillende delen en de directe omgeving.

Foto's huidige situatie Bentwoud

Beperkt recreatief aanbod
Er zijn diverse lokale en een aantal regionale recreatieve voorzieningen in het gebied (zoals benoemd in paragraaf 1.2). Ze liggen verspreid over het gebied. Daardoor zijn ze niet zo goed vindbaar voor bezoekers. De verspreiding van voorzieningen zorgt ook voor een differentiëring in het gebied van het recreatief gebruik. Wat positief is en versterkt kan worden. In de westelijke 'Driehoek', tegen de zuidrand van Benthuizen, ligt een cluster met lokale voorzieningen. Dit deel van het Bentwoud wordt gekenmerkt door 'stadsparkachtig' gebruik. In het zuidoosten van Bentwoud zijn recreatieve voorzieningen beperkt tot enkele (struin)paden. Hier is de recreatie gericht op rust zoeken. Vanuit bewoners en ondernemers worden regelmatig nieuwe initiatieven voorgesteld voor het gebied. Dit laat zien dat het gebied een interessante vestigingsplek is. De behandeling van de initiatieven vraagt echter om een zorgvuldige afweging, zodat voorzieningen elkaar versterken, landschappelijk ingepast worden en aansluiten op de identiteit en het karakter van het gebied. Een kader daarvoor ontbreekt.

2. Perspectief voor het Bentwoud

Het Bentwoud heeft sinds de aanleg al een behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt. Bijvoorbeeld qua hoogtegroei (sprietjes worden bomen), qua biodiversiteit (de appelvink weet het bos te vinden), en qua gebruik (aantrekkelijk voor diverse doelgroepen, voornamelijk uit de directe omgeving). Het gebied krijgt steeds meer het boskarakter van een woud. En hoewel het Bentwoud één van de grotere recreatiegebieden in de regio is, is het relatief onbekend bij het grotere publiek. Tijd om het Bentwoud op te waarderen, van onbekend naar bemind gebied. Er is veel potentie om bestaande waarden te versterken en meer verbindingen te maken, zowel recreatief als voor de natuur. Een aantal quick-wins, zoals het verbeteren van de entrees en paden en het versterken van de natuurbeleving aan de zuidzijde van het gebied, kan het recreatief gebruik van het Bentwoud op korte termijn al flink versterken. Hiervoor is het nodig om te investeren in het gebied, wat zorgt voor een directe kwaliteitsimpuls.

2.1 Ambities

Het Ontwikkelperspectief stelt drie hoofdambities die nauw samenhangen en elkaar versterken: 'breed recreatief aanbod', 'sterke natuurbeleving' en 'vindbaar en herkenbaar Bentwoud'.

Breed recreatief aanbod

Het huidige recreatieve aanbod uitbreiden tot een divers aanbod dat past bij het bosrijke Bentwoud. Hiermee wordt een breder publiek aangetrokken en kan het Bentwoud zich als recreatiegebied onderscheiden in de regio. Enerzijds betekent dit het (door)ontwikkelen van complementaire lokale en regionale voorzieningen voor een brede doelgroep: bijvoorbeeld deels gericht op actief bewegen en deels gericht op de rustzoeker. Anderzijds betekent dit het zorgdragen voor een heldere routestructuur en goede verbindingen van en naar de omgeving.

Sterke natuurbeleving

De aanwezige natuurtypen uitbreiden met een natte natuurzone om de afwisseling te versterken en nieuwe doelsoorten naar het gebied te trekken. Dit vraagt om een heldere differentiatie in relatie tot het recreatief gebruik. Daarnaast betekent dit het realiseren van robuuste ecologische verbindingen naar de omgeving, en mogelijk in de toekomst een uitbreiding van het Bentwoud om leefgebieden te vergroten.

Vindbaar en herkenbaar Bentwoud

De letterlijke vindbaarheid verbeteren door duidelijke entrees en goede verbindingen van en naar de omgeving. Daarnaast het Bentwoud een sterke uitstraling geven en duidelijk profileren. Dit draagt niet alleen bij aan het vergroten van de bekendheid van het gebied, maar stimuleert ook het samen willen werken aan het Bentwoud. Wanneer duidelijk is hoe het toekomstige Bentwoud zich karakteriseert en uniek maakt, ontstaat er meer begrip en motivatie om met elkaar dat doel te bereiken.

2.2 Identiteit

Het grote oppervlak van Bentwoud met veel bos (in ontwikkeling), de hoge bestaande natuurwaarden en veel mogelijkheid tot natuurbeleving, maken dat het Bentwoud zich onderscheidt van andere recreatiegebieden in de omgeving. Er is veel potentie om die kwaliteiten en waarden beter te benutten en te versterken. Daarnaast blijkt het Bentwoud relatief onbekend te zijn bij het brede publiek, er ontbreekt een herkenbare identiteit. Dat vraagt om een goede profilering, zodat het verhaal van het Bentwoud beter kan worden uitgedragen. De natuurbeleving kan de identiteitsdrager zijn. Samen met het feit dat het Bentwoud een groot afwisselend woud is (en nog meer wordt), kan de identiteit worden gevormd: 'Het Bentwoud: het woud waar je de natuur beleeft'. Een sterke identiteit maakt het niet alleen makkelijker om het verhaal van het Bentwoud uit te dragen, het gebied bekend te maken, maar het kan ook ondernemers aantrekken. Ze kunnen geïnspireerd worden om zich er te gaan vestigen of hun huidige bedrijfsvoering te transformeren naar iets dat aansluit op het Bentwoud.

Een voorbeeld om het verhaal van het Bentwoud uit te dragen is de introductie van de Bent-five: een selectie van vijf dieren die symbool staan voor de ontwikkeling van het Bentwoud. Ieder diersoort staat voor een karakteristiek leefgebied dat overeenkomst met de natuurtypen die het Bentwoud in de toekomst kenmerkt: een afwisselend recreatief landschap met bos, horsten, open velden, rietland, moeras en water. Het formuleren van de Bent-five geeft een handvat om het verhaal van het Bentwoud uit te kunnen dragen. Dit kan helpen bij communicatie (denk aan social media) en educatie (bijv. schoolexcursies in het gebied) over het gebied.

Aan de hand van de Bent-five kun je de recreant (letterlijk) het gebied in nemen. Het gebied wordt hiermee toegankelijker en meer beleefbaar gemaakt voor een veel bredere doelgroep dan het Bentwoud nu kent. Dit versterkt de natuurinclusieve recreatieve waarde van het Bentwoud en maakt het onderscheidend ten opzichte van omliggende recreatiegebieden, zoals de Rottemeren dat voornamelijk voor actieve en vermaak gerichte recreatie is ingericht.
De Bent-five omvat het samenspel tussen het versterken van de bosbeleving en de doorontwikkeling van de natte natuur. Het maakt dat het gebied beter te ontsluiten is voor het publiek: enerzijds bekend maken van de identiteit van het gebied, anderzijds letterlijk toegankelijk maken van de gebiedskwaliteiten voor de recreant.

Idee: De Bent-five van het Bentwoud

Onderstaande dieren staan symbool voor de doorontwikkeling van het Bentwoud naar recreatiegebied waar de natuurbeleving karakteristiek is.

Boommarter

De boommarter is een behendig landroofdier dat graag in bomen klimt. Het is een sluwe jager die met zijn pluizige staart zijn evenwicht bewaard. Toch eet hij vaak gewoon wat hij tegenkomt: insecten, vogels, eieren, een muis en soms een eekhoorn. Zijn favoriete leefgebied is het bos, waar hij holen en nesten van anderen gebruikt om zelf te rusten of een nest te maken. In het Bentwoud symboliseert hij de **doorontwikkeling van het gevarieerde en gemengde bos**. In bomen voelen ze zich helemaal thuis, dus voor hen graag natuurlijk bosbeheer met veel variantie!

Blauwborst

De blauwborst heeft niet alleen prachtige kleuren, maar kan ook uitbundig zingen. Vooral na zonsopkomst en voor zonsondergang heb je grote kans om dit kleine expressieve vogeltje te horen. Blauwborsten eten vooral insecten, larven, wormen en slakken. Vandaar dat ze vaak te vinden zijn op de grond. Vliegend over rietpluimen landen ze graag op open delen met struweel- en loofboombegroeiing. Dat maakt dat de blauwborst voor het Bentwoud symbool staat voor de **doorontwikkeling van de bloem- en kruidenrijke graslanden met horsten**. In deze mantel- en zoomvegetaties wemelt het van de lekkere hapjes voor de blauwborst!

Otter

Hoewel zwemmen hem veel energie kost, is de otter dol op jagen in het water. Maar wanneer hij op zoek gaat naar een partner, gaat hij het liefst lopend op pad. Dan legt hij lange afstanden af, tippelend langs de oevers. De otter houdt van waterrijk gebied. In het Bentwoud staat de otter dan ook symbool voor het langduriger vasthouden en bergen van **meer water in het gebied en het verbeteren van de waterverbindingen**. Op de randen waar hij steeds het water in- en uitgaat, zal hij zijn eigen glijbanen maken. En die gebruikt hij dan niet alleen functioneel.. je zult zien dat de otters graag een spelletje spelen!

Ree

Een ree moet je net treffen. Het is altijd de vraag of jij haar eerder ziet, of dat zij jou eerder ruikt. Maar als de ontmoeting daar is, zul je haar sierlijke verschijning niet vaak vergeten. Meestal verdwijnt ze daarna weer in het struikgewas. Dat is ook wat de ree graag heeft: dekking op de overgang van loofbos naar open terrein. In het Bentwoud zal zij houden van de afwisseling van bosachtige zones met open plekken en aangrenzende velden. Omdat reeën enorme gewoontedieren zijn, gebruiken ze steeds dezelfde routes ('wissels'). Dit maakt het relevant om in het Bentwoud **robuuste ecologische verbindingszones te ontwikkelen**, die bestaan uit een combinatie van open water (een ree kan goed zwemmen) en open terrein (om goed te kunnen hardlopen) met hier en daar beschutting (de ree is schuw en slaat snel op de vlucht). En dan is de ree zeker niet de enige soort die daar gebruik van zal maken!

Roerdomp

De roerdomp is een mysterieuze vogel die moeilijk te zien is. Hij verstopt zich vaak door zich voor te doen als een stuk riet ('paalhouding'). Dat verklapt meteen zijn favoriete leefgebied: kleinschalige stukken open water omgeven door brede waterrietvelden en aan de landzijde vochtig, dan wel ruig, bij voorkeur beschut grasland. De roerdomp staat in de Bent-five daarom ook symbool voor de **ontwikkeling van de rietlanden in de natte natuurzone**. Voor de roerdomp graag stevig, oud waterriet!

Voorbeeld van een verbeelding om de identiteit van het Bentwoud te kunnen uitdragen

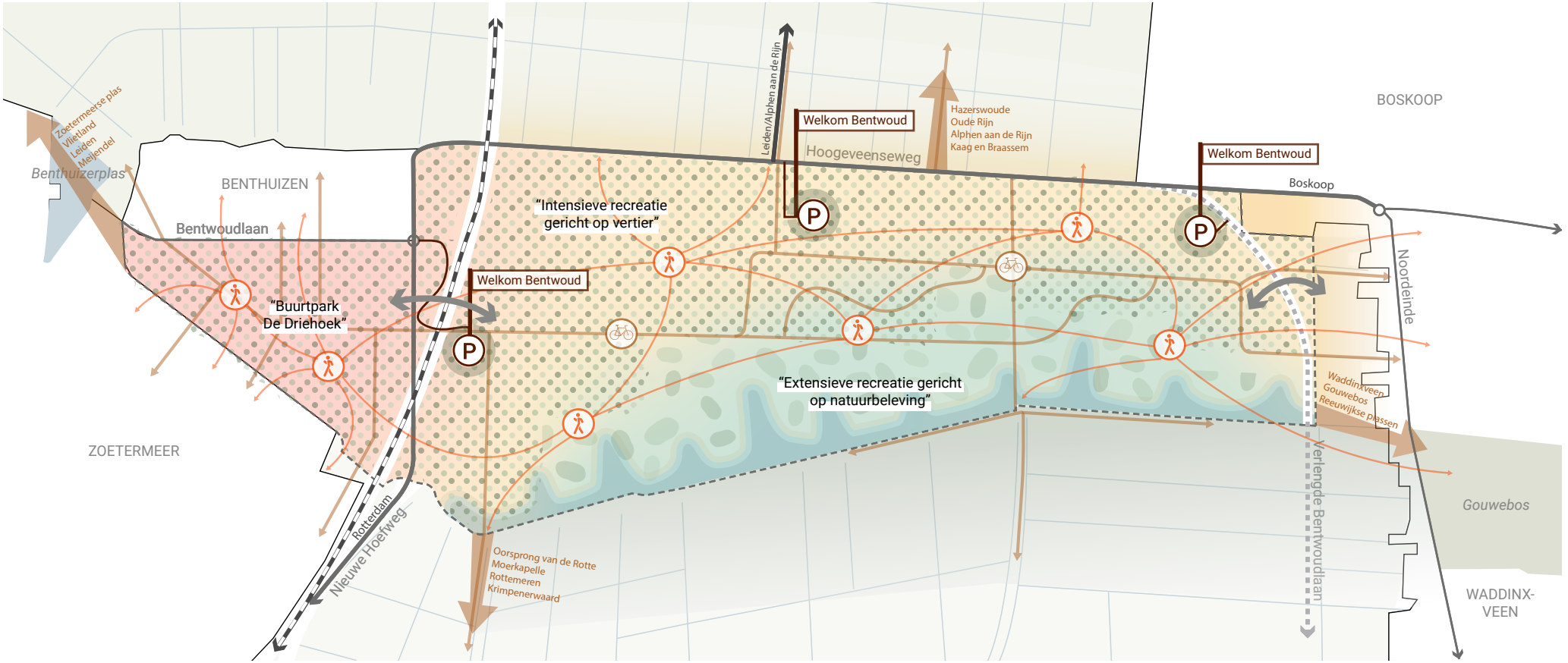
Beschrijvingen gemaakt o.b.v. informatie van zoogdiervereniging.nl, natuurmonumenten.nl en vogelbescherming.nl

2.3 Toekomstkaart

De optelsom van alle ambities leidt ons naar de toekomstkaart (zie pagina hiernaast). Een toekomst waarin recreatie en natuur in het Bentwoud met elkaar verbonden zijn, en het Bentwoud sterk verbonden is met haar omgeving. De toekomstkaart toont de differentiatie van het recreatief gebruik in relatie tot de ontwikkeling van meer natuurbeleving. Daarnaast gaat de kaart in op de relatie met het omliggende landschap en de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het gebied.

De toekomstkaart wordt toegelicht aan de hand van drie thema's: 'Recreatief gebruik', 'Natuur en landschappelijke waarden' en 'Bereikbaarheid en toegankelijkheid'. Per thema worden een toelichting met spelregels en inspirerende voorbeelden gegeven. Dit dient als houvast voor de ontwikkeling van initiatieven en het opstellen van een afwegingskader. Aan de hand daarvan kunnen beslissingen in samenhang worden genomen, zodat de ontwikkelingen echt van toegevoegde waarde zijn voor het Bentwoud.

"Een groot bosrijk gebied voor iedereen met een breed palet aan recreatieve voorzieningen. Van actief vertier tot rust en stilte"

Toekomstkaart Ontwikkelperspectief Bentwoud

Ontwikkelperspectief Bentwoud zet in op een gevarieerder recreatief aanbod, een sterkere natuurbeleving en een herkenbaar Bentwoud wat goed verbonden is met haar omgeving. De toekomstkaart wordt op de volgende pagina's toegelicht aan de hand van drie themakaarten.

Legenda:

Breed recreatief aanbod

- Recreatieve differentiering met breed recreatief aanbod
- Kansen uitbreiding Bentwoud

Sterke natuurbeleving

- Versterken diversiteit bosvakken
- Versterken structuur van open velden met horsten
- Uitbreiding natte natuurzone
- Potentie voor regionale ecologische verbindingen
- Kansen uitbreiding Bentwoud

Vindbaar en herkenbaar Bentwoud

- Heldere entrees, parkeerplaatsen als recreatieve startpunten
- Opwaarderen en uitbreiden fiets- en wandelpadenstructuur
- Opwaarderen en uitbreiden padenstructuur
- Potentie voor regionale recreatieve verbindingen

Recreatief gebruik

Voor het bereiken van een een breed recreatief aanbod is het van belang dat de ontwikkeling van voorzieningen in het Bentwoud gedifferentieerd plaatsvindt. Het perspectief onderscheidt daarbij vier typen voorzieningen: hoofdvoorzieningen, evenementen, ondersteunende voorzieningen en natuurbelevingspunten.

Recreatieve differentiëring

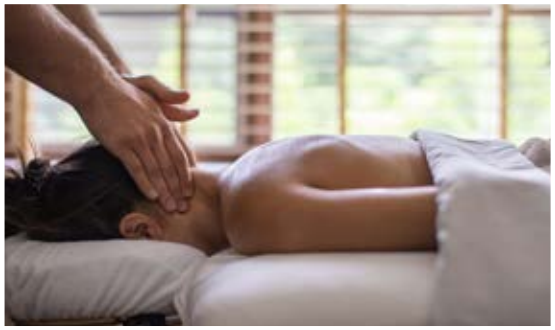
In het perspectief wordt onderscheid gemaakt in intensieve actieve recreatie en extensieve recreatie gericht op natuurbeleving. Nieuwe recreatieve voorzieningen, zowel lokaal en regionaal, kunnen de bekendheid van Bentwoud vergroten, de belevingswaarde vergroten en daarmee de identiteit van het gebied versterken. Het gebied wordt hiermee aantrekkelijker voor een breed publiek. Het type programma, de locatie van nieuw recreatief programma en de landschappelijke inpassing is hierbij van belang. Het toe te voegen programma is complementair aan elkaar en ondersteunend aan het bestaand recreatief aanbod. De noordrand en ook de oostrand is het meest geschikt voor toevoeging van intensief recreatief programma. Hier is al de grootste concentratie aan voorzieningen en deze rand is goed bereikbaar via de Hoogeveenseweg en Noordeinde. Het zuid(oost)elijke deel van het Bentwoud is het meest geschikt voor het toevoegen van enkele voorzieningen voor extensieve recreatie, gericht op natuurbeleving.

Voorzieningen

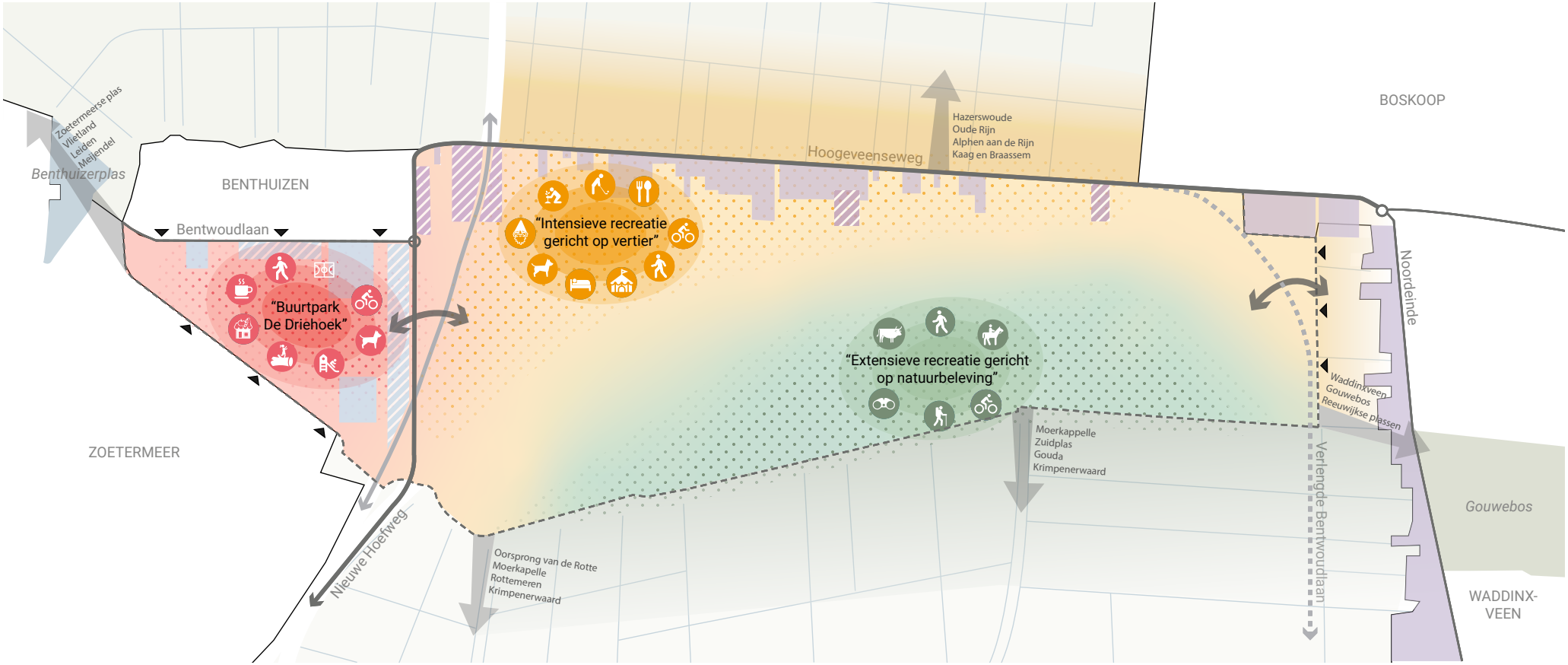
Op de volgende pagina's worden de vier typen voorzieningen toegelicht en concreet gemaakt wat onder de betreffende categorie valt, waar deze activiteiten in het Bentwoud kunnen landen en welke spelregels erbij horen.
In het algemeen geldt: De hoeveelheid bos die eventueel moet wijken voor het inpassen van voorzieningen dient elders in het Bentwoud te worden gecompenseerd.

"De slimme differentiatie van voorzieningen biedt al snel een kwaliteitsverbetering, zowel qua gebruik als beleving"

Perspectief recreatief gebruik

Legenda:

Typen recreatie verspreid over het Bentwoud:

- Wandelen
- Fietsen
- Horeca
- Landwinkel
- Natuurspeeltuin
- Avontuurlijke speeltuin
- Sportvelden
- Hondenlosloopgebied

- Wandelen
- Fietsen, skaten, MTB
- Horeca
- Hondenlosloopgebied
- Themaroutes avontuur
- Herdenkingsbos
- Golfbaan
- Bezoekerscentrum
- Bijzondere overnachting
- Evenementen

- Wandelen
- Fietsen
- Natuurbelevingspunten
- Ruiterroute
- Grote grazers
- Themaroutes natuur

- Bestaande lokale voorzieningen
- Zoekgebied nieuwe lokale voorzieningen
- Bestaande erven ontwikkelen tot lokale of regionale voorzieningen
- Zoekgebied nieuwe regionale voorzieningen
- Zoekgebied nieuwe ondersteunende voorzieningen nabij entrees
- Potentie recreatieve regionale verbindingen
- Slechten fysieke barrieres voor bredere gebruiksmogelijkheden
- Kansen uitbreiding Bentwoud (ten noorden en zuiden van het Bentwoud

Hoofdvoorzieningen

Onder 'Hoofdvoorzieningen' vallen grote recreatieve voorzieningen ten behoeve van openluchtrecreatie. De hoofdvoorzieningen hebben een parkeergelegenheid op eigen terrein.
In het Bentwoud is ruimte voor nieuwe hoofdvoorzieningen, uitbreiding van huidige voorzieningen tot hoofdvoorziening en transformatie van bestaande (bedrijfs- of woon)erven tot hoofdvoorziening. De hoofdvoorzieningen kunnen tijdelijk of permanent zijn. Er is onderscheid in regionale hoofdvoorzieningen - die de regionale behoefte bedienen - en lokale hoofdvoorzieningen - die de lokale behoefte bedienen. De hoofdvoorzieningen passen bij het karakter van het Bentwoud en behouden, dan wel versterken de belevingswaarde van het gebied: ze voegen niet alleen functioneel, maar ook ruimtelijk iets toe aan het Bentwoud: zie ook de spelregels.

Voorbeelden regionale hoofdvoorzieningen

- actief: golfbaan, fietsverhuur, klimbos, skywalk, outdoor team building, scouting
- recreatief verblijf: (boerderij)camping, B&B, (bijzondere) overnachtingsplekken
- horeca: brasserie, pannenkoekenhuis
- kleinschalige evenementen: trouwzaal, vergaderplek
- dagrecreatie: bezoekerscentrum, avonturenboerderij, wellness, heemtuin, landgoedpark
- kleinschalige zorg: zorgboerderij, dagbesteding, (natuur)therapie

Voorbeelden lokale hoofdvoorzieningen

- actief: manege, hondenlosloopgebied, yoga-school
- ambachtelijke activiteiten: imkerij, riet- en vlechtwerk, hoefsmederij
- kleinschalige horeca: theehuis, lunchroom, ijssalon
- kleinschalige winkels: natuurwinkel, streekproducten, fietswinkel met reparatie/schoonmaak mogelijkheid

Locaties hoofdvoorzieningen

Hoofdvoorzieningen liggen geclusterd aan de noordrand van het Bentwoud. Aanvullend daarop kunnen aan de oostrand bestaande erven transformeren tot voorziening.

Regionale hoofdvoorzieningen

- Kavels aan Hoogeveenseweg: goed bereikbaar van buitenaf
- Van de aangegeven bestaande erven mag maximaal 30% transformeren tot grote regionale voorziening

Lokale hoofdvoorzieningen

- Kavels dichtbij woonkernen aan Bentwoudlaan en Noordeinde: goed bereikbaar vanuit woongebieden
- Van de bestaande erven mag maximaal 30% transformeren tot grote lokale voorziening

Spelregels hoofdvoorzieningen

- De voorziening is ondersteunend of complementair (aanvullend) aan de bestaande voorzieningen in het Bentwoud, zodat er een duurzame mix van voorzieningen ontstaat.
- De voorziening is landschappelijk ingepast, passend bij de bosrijke omgeving, d.w.z.:
  - Het terrein is groen ingericht, beplanting op het terrein van de voorziening is gebiedseigen en draagt bij aan de aanwezige biodiversiteit.
  - Er is een geleidelijke natuurlijke overgangszone tussen het terrein van de voorziening en het recreatiegebied Bentwoud.
  - Een eventuele erfafscheiding grenzend aan het Bentwoud heeft een natuurlijke (groene) uitstraling en sluit naadloos aan op de aanliggende beplanting van het Bentwoud (dus geen begroeid hekwerk of strakke haag, maar bijvoorbeeld struweel of boomsingel met ondergroei).
  - Parkeren en logistiek op eigen terrein, uit het zicht van de hoofdweg en uit het zicht van de gebruikers van het Bentwoud, achter (de rooilijn van) het hoofdgebouw.
  - Bij transformatie van een erf: de karakteristiek van het erf moet behouden blijven (o.a. samenhangend erfensemble, karakteristieke erfbebouwing, duidelijk voor- en achterterrein).
  - Zichtlijnen vanaf de hoofdweg naar het Bentwoud blijven altijd behouden of worden verbeterd.
  - Aan de achterzijde van het terrein zijn toegangen naar het Bentwoud.
- De voorziening heeft geen of slechts tijdelijke impact (geluid en licht) op de directe omgeving.
- De voorziening wordt met duurzame materialen geproduceerd en onderhouden; en is zoveel mogelijk zelfvoorzienend wat betreft energiehuishouding.

Voorbeelden hoofdvoorzieningen

Evenementen

Onder ‘Evenementen’ vallen evenementen tot 1.000 bezoekers tegelijkertijd met een redelijke tot grote mate van geluidsbelasting naar de omgeving. Dit zijn tijdelijke voorzieningen.
Bij voorkeur passen de evenementen bij het karakter van het Bentwoud en voegen zij iets toe aan de karakteristieke belevingswaarde van het gebied

Voorbeelden grote evenementen

- concert: jazz festival, pop festival, klassiek concert
- voorstelling: cabaret, opera, danstheater

Locaties grote evenementen

Evenementen worden dichtbij een parkeerterrein en ver van geluidsgevoelige zones, zoals woonkernen en delen van het Bentwoud met hoge natuurwaarde, gehouden.

Spelregels evenementen

- Het evenement heeft slechts tijdelijk impact (geluid en licht) op de directe omgeving.
- Het evenement wordt duurzaam georganiseerd en is zoveel mogelijk zelfvoorzienend wat betreft energiehuishouding.

Voorbeelden evenementen

Ondersteunende voorzieningen

Onder ‘Ondersteunende voorzieningen’ vallen kleinschalige recreatieve voorzieningen. Deze voorzieningen hebben geen eigen parkeergelegenheid, kunnen tijdelijk of permanent zijn en bedienen voornamelijk de lokale behoefte.
In het Bentwoud is ruimte voor nieuwe ondersteunende voorzieningen en uitbreiding en/of transformatie van huidige voorzieningen tot ondersteunende voorziening.
De ondersteunende voorzieningen passen bij het karakter van het Bentwoud en behouden, dan wel versterken de belevingswaarde van het gebied: ze voegen niet alleen functioneel, maar ook ruimtelijk iets toe aan het Bentwoud: zie ook de spelregels.

Voorbeelden ondersteunende voorzieningen

- sport- of spelaanleiding: klimboom, calisthenics, plek voor boomhutten bouwen
- stadstuinbouw: moestuin, bloementuin, pluktuin
- ontmoetingsplek: gemeubileerde picknick- en barbecueplek
- kleinschalig evenement (= maximaal 500 bezoekers tegelijkertijd en met minimale geluidsbelasting naar de omgeving): mini-concert, -theater, -sportmanifestatie, foodtrucks, markt voor streekproducten en lifestyle

Locaties ondersteunende voorzieningen

Ondersteunende voorzieningen liggen verspreid over het Bentwoud, gekoppeld aan de padenstructuur en dichtbij de woongebieden:

- Ondersteunende voorzieningen bevinden zich in de Driehoek en aan de oostkant van het Bentwoud tegen Waddinxveen.
- Ondersteunende voorzieningen liggen maximaal 200 meter vanaf lokale entrees.
- Ondersteunende voorzieningen zijn direct bereikbaar vanaf een wandel- en/of fietspad.
- Ondersteunende voorzieningen nemen maximaal 0,5 hectare aaneengesloten gebied in beslag.

Voorbeelden ondersteunende voorzieningen

Spelregels ondersteunende voorzieningen

- De voorziening is ondersteunend of complementair (aanvullend) aan de bestaande voorzieningen in het Bentwoud, zodat er een duurzame mix van voorzieningen ontstaat.
    - De voorziening is onbeperkt en openbaar toegankelijk.
    - De voorziening is landschappelijk ingepast, passend bij de bosrijke omgeving, d.w.z:
    - De voorziening heeft een natuurlijke uitstraling: materialen en kleurgebruik passen bij het karakter van het Bentwoud, namelijk natuurlijke materialen en kleuren met eventueel een paar afwijkende accenten.
    - De voorziening heeft natuurlijke randen als geleidelijke overgang naar het recreatiegebied.
    - Eventuele beplanting horend bij de voorziening is gebiedseigen en biodivers.
- De voorziening is goed zichtbaar van buitenaf ten behoeve van sociale controle.
- De hoeveelheid bos die eventueel moet wijken voor het inpassen van de voorziening dient elders in het Bentwoud te worden gecompenseerd.
- De voorziening heeft geen of slechts tijdelijke impact (geluid en licht) op de directe omgeving.
- De voorziening wordt met duurzame materialen geproduceerd en onderhouden; en is zoveel mogelijk zelfvoorzienend wat betreft eventuele energiehuishouding.

Natuurbelevingspunten

Het recreatief gebruik van het zuid(oost)en van het Bentwoud is extensief en gericht op rust, stilte en natuurbeleving. (Struin)paden leiden hier naar Natuurbelevingspunten. Onder 'Natuurbelevingspunten' vallen kleinschalige recreatieve voorzieningen gericht op het versterken van de natuurbeleving en de stilte in het Bentwoud, denk aan natuurobservatie, natuurfotografie en educatie. De natuurbelevingspunten hebben geen eigen parkeergelegenheid. De voorzieningen kunnen tijdelijk of permanent zijn en bedienen voornamelijk de lokale behoefte.
De natuurbelevingspunten passen bij het karakter van het Bentwoud en behouden, dan wel versterken de belevingswaarde van het gebied: ze voegen niet alleen functioneel, maar ook ruimtelijk iets toe aan het Bentwoud: zie ook de spelregels.

Voorbeelden natuurbelevingspunten

- natuurbeleving: uitkijktoren, vogelkijkscherm
- educatie: natuureducatie-punt
- kunst: natuur-kunstobject

Locaties natuurbelevingspunten

Natuurbelevingspunten liggen verspreid over het Bentwoud in het deel met de meest extensieve recreatie en zijn gekoppeld aan de padenstructuur (bij voorkeur nabij een kruispunt van verschillende paden).

- Natuurbelevingspunten bevinden zich verspreid in het Bentwoud ten oosten van de HSL.
- Natuurbelevingspunten liggen in en op de rand van de extensieve recreatieve zone gericht op natuurbeleving.
- Natuurbelevingspunten zijn direct bereikbaar vanaf een wandel- en/of fietspad.
- Natuurbelevingspunten nemen maximaal 0,2 hectare aaneengesloten gebied in beslag.

Voorbeelden natuurbelevingspunten

Spelregels natuurbelevingspunten

- Het natuurbelevingspunt is ondersteunend of complementair (aanvullend) aan de andere natuurbelevingspunten.
- Het natuurbelevingspunt is landschappelijk ingepast, passend bij de natuurlijke omgeving, d.w.z:
  - Het natuurbelevingspunt heeft een natuurlijke uitstraling met natuurlijke materialen en kleuren.
  - Het natuurbelevingspunt is ontworpen met natuurlijke overgangen naar de omgeving.
  - Eventuele beplanting horend bij de voorziening is gebiedseigen en biodivers.
- Het natuurbelevingspunt is goed zichtbaar van buitenaf ten behoeve van sociale controle.
- De hoeveelheid bos die eventueel moet wijken voor het inpassen van het natuurbelevingspunt dient elders in het Bentwoud te worden gecompenseerd.
- Het natuurbelevingspunt heeft geen of slechts tijdelijke impact (geluid en licht) op de directe omgeving.
- Het natuurbelevingspunt wordt met duurzame materialen geproduceerd en onderhouden; en is zoveel mogelijk zelfvoorzienend wat betreft eventuele energiehuishouding.

Natuur en landschappelijke waarden

De natuurbeleving van het Bentwoud maakt het gebied onderscheidend in de regio. Het perspectief schetst kansen om dit voor een grotere doelgroep aantrekkelijk te maken. Daarnaast dragen de (zicht)relaties met de omgeving bij aan de landschappelijke beleving en het optimaal gebruik van het recreatiegebied.

Divers bosgebied

De huidige diversiteit binnen de bosvakken en tussen de bosvakken onderling wordt behouden dan wel versterkt. Door revitaliseringsmaatregelen kan het bos hier en daar nog optimaler functioneren. Denk aan aanvulling met klimaatbestendige soorten en omvorming naar broekbos (nat bos) op de delen waar de ondergrond in de toekomst vernat wordt (zie ook het kopje Natte natuur).
De zone met horsten (half-open bosgebied) wordt versterkt door deze op spontane wijze door te ontwikkelen, maar wel met beheer dat de golvende randen en het mantel-zoom principe in stand houdt. Op die manier blijft de ruimtelijke afwisseling in open-dicht en hoog-laag behouden en versterkt. Deels kan dit door middel van (natuurlijke) begrazers, zoals Schotse hooglander en ree.

Natte natuur

De huidige zone met natte natuur wordt uitgebreid door bestaande watergangen (met name de zuidelijke watergang) te verbreden en een serie (korte) sloten haaks op de zuidelijke watergang aan te leggen. Hiermee wordt de oeverlengte vergroot. Ook worden verderop in het gebied extra poelen aangelegd ten gunste van bijvoorbeeld amfibieën en libelle-achtigen. Door de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs de (nieuwe) watergangen wordt de huidige natte natuur verder het gebied ingetrokken. De variatie aan waterdieptes die ontstaat, maakt het een diverser leefgebied voor allerlei waterdieren en planten. Hiermee ontstaat ook ruimte voor nieuwe natuurtypen, zoals (water)rietland en broekbos. De combinatie van de natte natuur en de aangrenzende bos- en horstenstructuur vergroot en verrijkt de beschikbaarheid van voedsel en beschutting voor een breed scala aan dieren, zoals riet- en broedvogels. Tegelijkertijd vergoot dit de ruimtelijke afwisseling in het gebied en biedt een nog aantrekkelijkere beleving voor de recreant.
Met het versterken van de natte natuur wordt het waterrijke deel van het Bentwoud vergroot. Dit heeft een positief effect op de waterkwaliteit in en klimaatrobuustheid van het gebied. Er ontstaat een grotere waterbuffer in het Bentwoud waarmee het watersysteem verderop ontlast kan worden. Er kan meer hemelwater worden opgevangen en er is ruimte om water langer vast te houden.

(Zicht)relatie met de omgeving

De omgevingskwaliteiten spelen mee in de belevingswaarde van bezoekers. Een aantrekkelijke omgeving zorgt voor een hogere waardering. De openheid van het agrarisch gebied speelt hierbij een belangrijke rol. Vanaf de Hoogeveenseweg is deze openheid goed waarneembaar, een kwaliteit die gewaarborgd dient te worden. Daarnaast zijn doorzichten vanaf de ontsluitingswegen naar het Bentwoud van belang. Hierdoor is voor passanten zichtbaar dat er een aantrekkelijk recreatiegebied is en wordt men nieuwsgierig om langs te gaan. De weidsheid van de polder en doorzichten in het recreatiegebied dient behouden en versterkt te worden door de volgende spelregels te hanteren bij toekomstige ingrepen:

- Behoud en versterk de zichtbaarheid van het Bentwoud vanaf de randen;
- Behoud en versterk de zichtrelatie met het omliggende open landschap.

Het waarborgen van het open landschap betekent niet ‘bevriezen van de huidige situatie’, maar het zoeken naar kansen voor doorontwikkeling. Op en rond deze zones (buiten het Bentwoud) kan recreatie en natuur verder ontwikkelen, in combinatie met bijvoorbeeld toekomstbestendige landbouw, opwek van duurzame energie of waterberging.

Voorbeelden natuurbeleving

Ecologische verbindingen en leefgebieden

Een aantal ecologische verbindingen wordt toegevoegd en afgestemd op de gewenste doeltypen in het gebied. Zo is de westelijke verbinding richting Vlietland interessant voor bijvoorbeeld de otter en watervogels. Richting het zuiden (langs de Rottedijk) kan de verbinding naar Moerkapelle, Rottemeren en de Groene Waterparel/Krimpenerwaard van waarde zijn voor algemene grondgebonden zoogdieren, zoals haas, muis en mol. Daarnaast is dit mogelijk fourageergebied, vliegroute of verblijfplaats voor vleermuizen. Richting het oosten is er veel potentie voor een robuuste ecologische verbinding met het Gouwebos. Deze verbinding kan interessant zijn voor verschillende watervogels, moeras- en rietvogels, de otter, mogelijk bever en verschillende soorten algemene amfibieën en grondgebonden zoogdieren. In samenhang met de ecologische verbindingen worden de leefgebieden van de doelsoorten in het Bentwoud toegevoegd en/of versterkt.
De ecologische verbindingen moeten altijd robuust zijn, dat wil zeggen breed genoeg, zodat dieren met voldoende 'privacy' zich gemakkelijk kunnen verplaatsen. Voor de drie geschetste ecologische verbindingen geldt dat deze bestaan uit een combinatie van natte en droge natuur, dus bijvoorbeeld een (brede) watergang met natuurvriendelijke oever en een droge zone met struweel en/of houtwal. Rekening dient gehouden te worden met verschillende waterpeilen en welk type waterverbindingen dan mogelijk zijn. De verbinding naar het Gouwebos heeft in het bijzonder veel potentie.

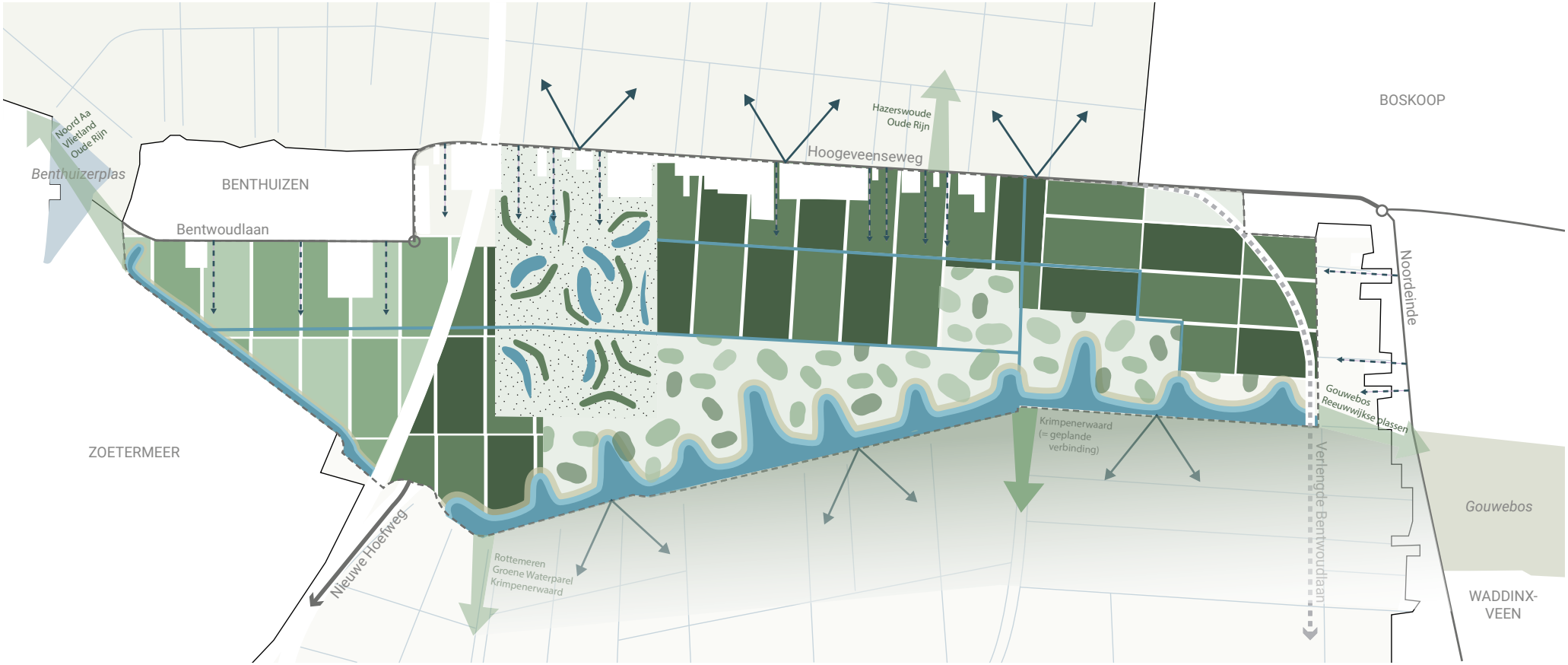
Kansen voor uitbreiding Bentwoud

De strategische ligging van het Bentwoud in de regio biedt veel kansen voor sterke verbindingen met de omliggende woon-, natuur- en recreatiegebieden. In alle windrichtingen liggen kansen voor robuuste recreatieve en ecologische verbindingen, zeker wanneer ook buiten de huidige beheersgrenzen wordt gedacht. De bereikbaarheid voor recreanten kan daarmee nog meer worden versterkt, leefgebieden verder uitgebreid en verplaatsingsmogelijkheden voor doelsoorten vergroot. Grenzend aan de huidige beheergrenzen kan het afwisselende Bentwoud-landschap worden doorgezet, met natte natuur, horsten en bosgebied. Recreatie en natuur kunnen hier verder ontwikkelen in combinatie met het tackelen van andere ruimtelijke opgaven, bijvoorbeeld omtrent toekomstbestendige landbouw, opwek van duurzame energie of waterberging. Dit biedt tevens kansen om - bijvoorbeeld in het kader van de Nationale Bossenstrategie - het bosareaal te vergroten.

"De grote zone met natte natuur is bijzonder belangrijk voor amfibieën, libelle-achtigen en als broedplaats voor veel vogelsoorten"

Voorbeeld zone met natte natuur

Perspectief natuur- en landschappelijke waarden

Legenda:

- Natuurlijk bos: versterken diversiteit binnen de bosvakken en onderling
- Parkachtig bos: versterken diversiteit binnen de bosvakken en onderling
- Versterken structuur van open velden met horsten, op natte delen natte bostypen
- Uitbreiden natte natuurzone
- Potentie ecologische verbindingen
- Zichtrelatie met het omliggende landschap behouden en versterken
- Doorkijkjes naar het Bentwoud vanuit de omgeving behouden en versterken
- Potentie voor uitbreiding Bentwoud

Overzichtskaartje ‘Bentwoud als ecologische schakel’

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Op de themakaart 'Bereikbaarheid en toegankelijkheid' wordt getoond hoe de entrees, parkeervoorzieningen en padenstructuur naar en in het Bentwoud worden geoptimaliseerd. Ook is te zien waar sport- en themaroutes zijn toegestaan. In het algemeen geldt: De hoeveelheid bos die eventueel moet wijken voor het inpassen van entrees/ parkeervoorzieningen en padenstructuur dient elders in het Bentwoud te worden gecompenseerd.

Entrees

Het perspectief schetst drie herkenbare en goed vindbare hoofdentrees die leiden naar de parkeerplaatsen van het Bentwoud. Deze entrees zijn vanuit de omgeving goed aangegeven en ter plekke goed zichtbaar met bijvoorbeeld een welkomstbord. Daarnaast zijn er diverse lokale entrees die ook duidelijk gemarkeerd zijn. Het ontwerp van de entreeborden refereert aan het bosrijke en natuurlijke karakter van het Bentwoud. Er moet eenheid zijn in de vormgeving van alle entrees.

Parkeerplaatsen als recreatief startpunt

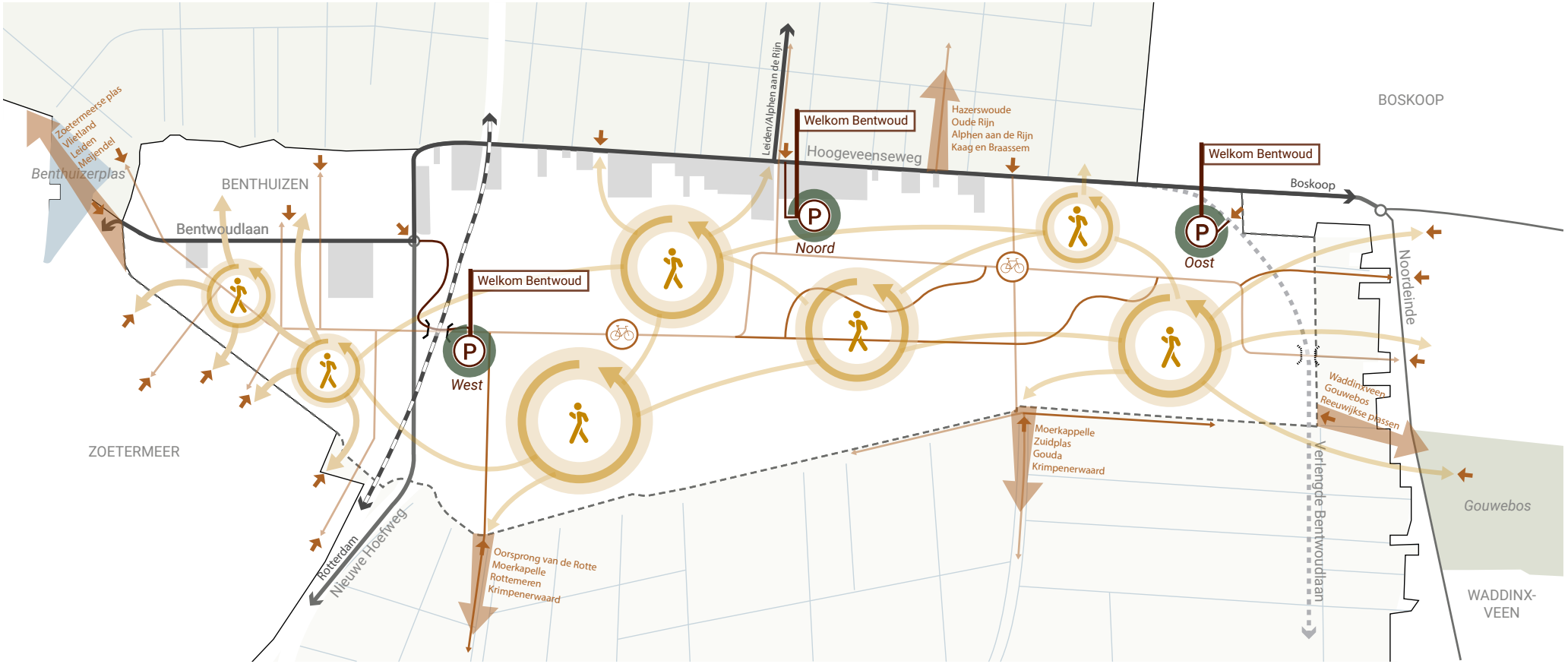
Iedere parkeerplaats (Bentwoud West, Noord en Oost) fungeert als recreatief startpunt. Hier begint de verkenning van het Bentwoud met een grote diversiteit aan paden en (thematische) routes. Net als de entreeborden, hebben de parkeerplaatsen een herkenbare uitstraling, passend bij het bosrijke en natuurlijke karakter van het Bentwoud. Alle parkeerplaatsen dienen landschappelijk ingepast te worden, zodat het echt 'parkeren in het bos' is en de beleving van het Bentwoud al op de parkeerplaats begint. Het bosrijke en natuurlijke karakter komt terug in het ontwerp en in materiaalkeuze, denk aan natuurlijke afrastering en meubilair van natuurlijke materialen, zoals hout.

Zoals op de themakaart aangegeven, worden de drie parkeerplaatsen strategisch gepositioneerd. De huidige parkeerplaats West schuift iets naar het noorden ten opzichte van de huidige situatie, waardoor deze centraler gelegen is. Parkeerplaats Noord schuift wat meer het bos in, zodat deze een bosrijke aankleding en uitstraling kan krijgen. Parkeerplaats Oost wordt aan de westkant van de Verlengde Bentwoudlaan ingepast, zodat je van daaruit meteen in het Bentwoud bent. Een aandachtspunt bij het inpassen van de parkeerplaatsen is dat er voldoende sociale controle mogelijk is, bijvoorbeeld door middel van voldoende zicht op de plek vanaf de hoofdweg.
Bij de toekomstige herinrichting van parkeerplaatsen dient rekening gehouden te worden met de parkeercapaciteit. Deze is afgestemd op de toekomstige situatie, waarin Bentwoud is doorontwikkeld en nog aantrekkelijker is voor bezoekers om heen te gaan. Daarnaast dient integraal gekeken te worden naar piekmomenten op zonnige weekenddagen of bij evenementen. Overloop parkeerterreinen kunnen hierop inspelen.

Paden

Voor de padenstructuur in het Bentwoud wordt in het perspectief een opwaardering en verknoping voorgesteld. De paden moeten dusdanig vormgegeven zijn, dat zij het mogelijk maken om de afwisseling van het Bentwoud op de fiets en te voet te beleven. Ook dienen zij aan te sluiten op de paden in de omgeving. Zo wordt het Bentwoud sterker verbonden met de omliggende woongebieden, ook oostwaarts richting Waddinxveen/Boskoop en zuidwaarts richting Moerkapelle via het Verlengde Molengangenpad. Bestaande paden worden op strategische plekken met elkaar verbonden en waar nodig worden (delen van) de huidige paden verwijderd. In het gebied tussen het huidige Bentwoud en Noordeinde is veel potentie voor het versterken en verbeteren van de fiets- en wandelverbindingen naar en van het Bentwoud.
Op de volgende pagina wordt verder ingegaan op de optimalisatie van fiets- en wandelpadenstructuur en over de verschillende routes door het Bentwoud.

"Dwalen en struinen door de bosvakken en de open velden. Veel keus aan routes en paden voor een divers gebruik"

Perspectief bereikbaarheid en toegankelijkheid

Legenda:

- Goed vindbare en duidelijk herkenbare entrees
- Goed bereikbare parkeerplaatsen als recreatieve startpunten in het bos
- Verknopen en versterken huidige wandelpadenstructuur
- Uitbreiden en meer gevarieerd maken fietspadenstructuur
- Versterken regionale recreatieve verbindingen

Fietspaden

De fietspaden in het Bentwoud sluiten grotendeels aan op het onderliggende slagenlandschap, wat daardoor leesbaar blijft. Op een aantal plekken wijkt het pad af van die rechtlijnige structuur en zorgt een slinger voor het versterken van de afwisselende beleving van het gebied. Het fietsnetwerk wordt uitgebreid en verhard uitgevoerd in hetzelfde profiel en materiaalgebruik als de bestaande paden. Binnen het Bentwoud zijn hierdoor meer ommetjes mogelijk. Naar de omgeving worden betere aansluitingen voorgesteld, voornamelijk richting oostzijde (Waddinxveen/Gouwebos) en zuidzijde (Rottedijk/Rottemeren). Hier kan ook koppeling worden gezocht met Lange Afstand Fietsroutes.

Wandelpaden

De wandelpaden in het Bentwoud worden verknoopt, waardoor een grote diversiteit aan ommetjes ontstaat. Naar buiten toe worden de paden uitgebreid en beter aan de omgeving gekoppeld, zodat dat bereikbaarheid en toegankelijkheid toeneemt. Hier kan ook koppeling worden gezocht met Lange Afstand Wandelroutes.
De paden in het Bentwoud worden zo gelegen, dat de afwisseling van het gebied op meerdere schaalniveaus beleefbaar is. Nabij de recreatieve startpunten (parkeerplaatsen) en nabij de woongebieden (in de Driehoek en aan de oostkant nabij Waddinxveen) hebben de paden een hoge dichtheid en zijn ze voornamelijk verhard, qua profiel en materialisatie in aansluiting op de bestaande verharde wandelpaden. In de extensieve recreatieve delen van het Bentwoud neemt de dichtheid van paden af en worden de paden ook minder tot niet verhard.

Sportroutes

Sportroutes worden gekenmerkt door gebruikers met een ongemotoriseerde hogere snelheid dan de reguliere fietser en wandelaar. Sportroutes in het Bentwoud zijn altijd doorlopend en zoveel mogelijk gescheiden van andere routes en paden. Deze routes kunnen onderdeel zijn van een groter netwerk buiten het Bentwoud. Voorbeelden zijn een mountainbikeroute, ruiterroute, boscross (route met obstakels, zoals houten hindernis of sloot) of veldlooproute (route over ongelijke ondergronden en met hoogteverschillen).Deze routes kunnen onderdeel zijn van een groter netwerk buiten het Bentwoud.

Themaroutes

In het Bentwoud kunnen allerlei individuele en gegidste wandelingen plaatsvinden. Zowel gericht op actieve avontuurlijke uitdaging (bv. kabouterpad, speelroute) als het beleven van rust en stilte (bv. struinen, vogelspotten, bent-five themaroute, kunstroute). Deze themaroutes kunnen op kaart en/of door middel van specifieke themapaaltjes worden aangegeven. Nabij de recreatieve startpunten bevindt zich een hoge concentratie aan themaroutes. De meeste starten vanaf hier. Nabij de recreatieve startpunten zijn de themaroutes vooral gericht op actieve recreatie (denk aan kabouterroute, speurroute). Hoe meer de routes richting de zuidoost kant liggen, hoe meer de themaroutes gericht zijn op rust- en natuurbeleving (denk aan educatieve route, pluk- en verzamelroute).

Spelregels fiets- en wandelpaden

- Het pad dient altijd landschappelijk ingepast te worden, passend bij de bosrijke omgeving.
- Het pad moet de belevingswaarde van het Bentwoud behouden, dan wel versterken.
- Zoveel mogelijk vrijliggende paden realiseren om conflictsituaties tussen verschillende gebruikersgroepen te voorkomen.
- Zoveel mogelijk ‘gesloten rondjes’ aanleggen, d.w.z. niet zelfde weg heen en terug moeten afleggen, maar ommetjes kunnen maken.
- Nabij de recreatieve startpunten een hoge dichtheid aan paden en voornamelijk verharde paden; in de delen voor extensieve recreatie een lagere dichtheid aan paden en voornamelijk struinpaden.

Voorbeelden paden en routes

Intermezzo:
Een kijkje in het Bentwoud van 2035

In de vroege ochtend stapt Gerke op zijn fiets. In de tas een thermoskan met verse dampende koffie en een verrekijker. Even later rijdt hij door een nog mistig bosgebied – een mystieke ervaring, zo onder het dichte bladerdek en tussen de silhouetten van kale takken en stammen. Gerke snapt wel waarom zijn buurkinderen dit deel 'het woud' noemen. Zij kunnen hier eindeloos dwalen en bouwen er hutten. Hij schrikt op uit zijn gedachten door een ree wat in de verte ineens over het fietspad springt.

Aan het einde van het pad bereikt hij zijn favoriete deel van het Bentwoud: een jaren geleden aangelegd waterrijke gebied dat nu tot bloei begint te komen. Boven de plassen en poelen trekt de mist langzaam op. De lucht kleurt oranje door de opkomende zon. Bij de uitkijktoren stalt Gerke zijn fiets en klimt naar boven. Door zijn verrekijker tuurt hij naar het riet. Na enkele minuten ontwaart hij tussen de rietpollen iets met bruinzwarte veren – de roerdomp. Deze vogel staat al jaren op de lijst van bedreigde broedvogels, maar komt sinds de uitbreiding van de natte natuurzone hier steeds meer voor.

Op de terugweg denkt Gerke terug aan hoe het Bentwoud er in zijn jeugd uitzag. De bomen waren nog vrij klein en er was een stuk minder te doen en beleven in het gebied. Hij en zijn vriendjes kwamen er daarom niet vaak. Gerke was dan ook blij verrast toen hij tijdens de feestelijke heropening zag hoe met een aantal ingrepen het Bentwoud was opgeknapt. Er waren nieuwe ruiter- en fietspaden, een uitdagend MTB-parcours en door de nieuwe watergangen waren er ook meer dieren te spotten in het Bentwoud.

Thuis aangekomen is de rest van het gezin nog aan het ontwaken. Gerke's jongste dochter komt hollend de trap af en heeft haar sportkleding al aan. Door het raam schijnt de zon de woonkamer in. De perfecte dag om haar nieuwe fiets uit te proberen. Gerke is bijna elk weekend met zijn kinderen in het Bentwoud te vinden. Als ze na de lunch aankomen is het inmiddels al een stuk drukker op de fietspaden. Door de aanleg van een losse mountainbike route kunnen ze ongestoord crossen over slingerpaden en door modderpoelen. Vandaag rijden ze richting Moerkapelle. De kinderen vinden de brug over de dijk het leukste. Een klim van zes meter hoog, met bovenop de kruin van de dijk een mooi uitzicht over Bentwoud aan de ene zijde en de open agrarische polder met de oude molens langs de Rotte aan de andere zijde. Aan het eind van de middag keren ze terug in het Bentwoud en ploffen ze moe maar voldaan op een terrasje. Er staat dan 23 kilometer op de teller.

Op het terras is het altijd weer een gezellig weerzien met dorpsbewoners en goede vrienden. Gerke ziet bekenden van twee straten verderop die net gegolfd hebben. Ze bestellen een lokaal biertje. Dat hebben ze wel verdiend na een goede inspanning. Verderop horen ze de klanken van een kinderfeestje op een boerderij verderop langs de Hoogeveenseweg. Leuk om te zien hoe steeds meer recreatieve ondernemers zich in en langs het Bentwoud vestigen. Terwijl de zon ondergaat roept Gerke zijn kinderen bij elkaar. Hij neemt afscheidt van het gezelschap en langzaam fietsen ze huiswaarts.

3. Hoe verder? Concretisering van het perspectief

Recreatiegebieden zijn belangrijk en staan onder druk

Het inrichten en beheren van recreatiegebieden is een samenhangende en continue opgave. Gebieden zijn nooit af. Eisen en wensen van gebruikers veranderen en maatschappelijke opgaven wijzigen in de tijd. De afgelopen jaren zijn de opgaven die om ruimte vragen - en impact op de beschikbare ruimte hebben - enorm toegenomen. Denk aan klimaatopgave, woningbouw ontwikkeling, energietransitie en het vergroten van de biodiversiteit. Daarnaast heeft de COVID-19 pandemie het belang van groengebieden dichtbij huis onderstreept. Recreatiegebieden bieden de ruimte om deze opgaven aan te pakken. Door opgaven te combineren ontstaat een gebied wat aantrekkelijker wordt voor recreanten en inspeelt op de maatschappelijke, klimatologische en ecologische aspecten.

Het Bentwoud is een bos om trots op te zijn

De totstandkoming van het ontwikkelperspectief heeft inzichtelijk gemaakt dat het Bentwoud een gebied is met veel kwaliteit en potentie voor de directe omgeving en de regio. Het perpectief laat zien dat het Bentwoud een bos is om trots op te zijn. Om dit zichtbaar te maken aan een groter en breder publiek is een sterke profilering van belang en een kwaliteitsimpuls nodig. De toenemende druk vanuit de stedelijke context en eerder genoemde opgaven legitimeren om het gebied door te ontwikkelen. Het gaat voornamelijk om de aanleg van betere fiets- en wandelverbindingen en een groter en diverser recreatief aanbod voor een bredere doelgroep.

Een kwaliteitsslag vraagt om een investering

Het is noodzakelijk om de ontwikkeling van het Bentwoud niet af te laten hangen van private partijen en ondernemers. De eigenaren en beheerders van het gebied moeten actief voorzieningen toevoegen en verbindingen verbeteren. In tegenstelling tot wat ten tijde van de aanleg van het ‘Basisgroeimodel Bentwoud’ verwacht werd, kan zo’n kwaliteitsslag namelijk niet gefinancierd worden vanuit exploitatiegelden. Een investering in het gebied is noodzakelijk. Daarvoor liggen kansen in bijvoorbeeld provinciale budgetten voor kwaliteitsimpulsen en middelen vanuit het Bos- en bomenbeleid. Een eerste kwaliteitsimpuls zal gebruikers en ondernemers aantrekken, waardoor het Bentwoud zich nog verder kan ontwikkelen. Daarnaast kan een investering in het gebied op de korte termijn een bijdrage leveren aan lagere beheerlasten op de langere termijn.

“Vooruitkijken en samen stappen zetten naar een nog mooier Bentwoud”

Fasering van het perspectief

Het ontwikkelperspectief speelt in op ambities voor zowel de korte als lange termijn. De ambities voor de korte termijn zien er als volgt uit:

1. **Opwaarderen padennetwerk:**
   Bestaande paden opwaarderen en strategisch nieuwe verbindingen toevoegen, zowel binnen het Bentwoud als naar de omgeving. De belangrijkste is de aantakking naar Waddinxveen en het Gouwebos en daarnaast de verbinding naar het Verlengde Molengangenpad en de Rottedijk. Met een opwaardering van de padenstructuur wordt het gebied toegankelijker voor een groter publiek.

2. **Opwaarderen entrees en recreatieve startpunten:**
   Entrees aantrekkelijk en vindbaar maken, o.a. door het verplaatsen van P-west, het toevoegen van bebording naar en op de parkeerplaatsen en het duidelijk markeren van de andere toegangsroutes tot het Bentwoud.

3. **Versterken natuurbeleving:**
   Verhogen van de kwaliteit van de groeninrichting en uitbreiden van de huidige natte natuur aan de zuidzijde van het Bentwoud, inclusief het toevoegen van natuurbelevingspunten. Bij het vergroten van de natte natuurzone is afstemming met het waterschap van belang.

4. **Initiatieven van (lokale) stakeholders faciliteren:**
   Concreet afwegingskader opstellen en basisvoorzieningen aanleggen. Een uitgewerkt kader is van belang als toetsingskader en biedt inspiratie voor lopende en nieuwe initiatieven. Dit versterkt de differentiëring van het gebied, waardoor een toename in bezoekersstromen beter kan worden gefaciliteerd. Ook draagt het bij aan een heldere identiteit, waardoor de bekendheid en recreatieve waarde wordt vergroot. Belangrijk hierbij is dat de basisvoorzieningen er zijn die gewenste

initiatieven mogelijk maken. Er zal dus bijvoorbeeld een investering moeten worden gedaan in de aanleg van nutsvoorzieningen op de plekken waar uitbreiding van voorzieningen gewenst is. Daarnaast moet er overal (zowel binnen Bentwoud als langs de rand) aandacht zijn voor de toename van verkeersdruk en dus verkeersveiligheid.

Een aantal ambities uit het perspectief zijn langere termijn opgaven. Op korte termijn kan hiervoor de basis al voor worden gelegd:

5. **Aanleggen verbindingen naar de omgeving en andere natuur- en recreatiegebieden:**
   Droge en natte verbindingen (af)maken en deze versterken naar de gebieden rondom het Bentwoud, zoals Zoetermeer/Balije bos, Waddinxveen/Gouwebos, Moerkapelle/Rottemeren en Krimpenerwaard en Alphen aan den Rijn/Oude Rijn. Deze ambitie vraagt in de eerste plaats om een ontwerpende verkenning. Daarbij dient rekening gehouden te worden met eigendomsgrenzen, initiatieven (vanuit bewoners en de markt) en met het creëren van logische aansluitingen voor voetgangers, fietsers en en ecologie. Op en rond deze verbindingen kan de natuur verder ontwikkelen, al dan niet in combinatie met met bijvoorbeeld een bijdrage leveren aan de energie transitie, waterberging of toekomstbestendige landbouw.

6. **Uitbreiden areaal Bentwoud:**
   Bentwoud uitbreiden, waardoor meer ruimte is voor recreatieve voorzieningen, leefgebieden en sterkere verbindingen naar de omgeving (zowel voor recreanten als fauna). Dit speelt in op de toenemende druk vanuit de stedelijke omgeving en biedt nog meer mogelijkheid om een bijdrage te leveren aan de andere ruimtelijke opgaven die spelen en meegekoppeld kunnen worden.

Samenwerken en prioriteren

Ontwikkelperspectief Bentwoud is geen blauwdruk, maar biedt inspirerende ideeën voor de toekomst. Gebiedspartijen (provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer, waterschap, gemeenten, Gebruikersplatform Bentwoud en andere betrokkenen) kunnen met elkaar in gesprek over het geschetste toekomstperspectief. Gezamenlijk bepalen ze wat de koers voor het gebied wordt en waar prioriteit ligt. Dit draagt bij aan het gevoel van eigenaarschap. Ieders rol en bijdrage moet duidelijk zijn, zodat eigendom en beheer toekomstbestendig zijn. Gezien de regionale potentie van het Bentwoud is het zinvol om in gesprek te gaan met meer gemeenten en stakeholders uit de regio, zoals gemeente Zuidplas. Wanneer er een uitvoeringsagenda is opgesteld en het Bentwoud zich doorontwikkelt, is het zaak om ook op de langere termijn met elkaar in gesprek te blijven om de uitgezette lijn te bewaken of aan te scherpen.
Voor een goede samenwerking tussen de verschillende partijen zijn in ieder geval twee onderdelen van belang:

- Vergroting van de betrokkenheid bij het gebied:
  Een actievere participatiegraad vanuit lokale overheden. Het gaat hierbij onder andere over financiering van een kwaliteitsimpuls of een bijdrage leveren aan het onderhoud.
- Vergroting van de bekendheid van het gebied:
  In gesprek met VVV en Staatsbosbeheer kan gesproken worden over het vergroten van de bekendheid van het gebied onder bewoners en bezoekers uit de regio. Hierbij kan bijvoorbeeld de boswachter een rol spelen en mensen (blijven) enthousiasmeren en op de hoogte houden via bijvoorbeeld social media.

Gemeenten en provincie zullen daarnaast ook moeten besluiten of zij de huidige plannen en regelgeving moeten en willen aanpassen om de gewenste ontwikkeling van Bentwoud mogelijk te maken. Mogelijk zijn er bestemmingsplanwijzigingen nodig voor transformatie van erven naar recreatieve voorzieningen. Het is van belang de doorontwikkeling af te stemmen op andere lopende trajecten, zoals de realisatie van de Ecologische Verbindingszone Krimpenerwaard en het Ontwikkelperspectief uitbreiding bossen recreatiegebieden Zuid-Holland.

In gesprek over financiering, beheer en onderhoud

Aan de hand van een (ontwerp)uitwerking van het ontwikkelperspectief kan een inschatting worden gemaakt van de bedragen die hangen aan de gestelde ambities en voorstellen. Daarmee kan worden bepaald hoeveel er nodig is voor een eerste kwaliteitsimpuls. Hoe die eerste kwaliteitsimpuls en de ontwikkelingen daarna gefinancierd kunnen worden, moet worden bezien in verhouding tot de andere grote ruimtelijke opgaven die in de regio spelen. Dat biedt namelijk kansen, zowel voor het Bentwoud als voor de andere opgaven in de omliggende regio. Daarnaast biedt mogelijk CO2-certificering uitkomst. Of de oprichting van een ‘Bentwoudfonds’, waarin ieder initiatief bijdraagt en algemene belangen uit kunnen worden betaald. De invulling van sport- en thematische routes (bijv. mountainbike- en ruiterroute) kan goed voortkomen uit initiatieven van bijvoorbeeld bewoners, ondernemers of verenigingen. Per route kunnen afspraken worden gemaakt over beheer en onderhoud. Het is goed mogelijk om een groot deel daarvan te laten organiseren door de initiatiefnemers, zolang het basis padennetwerk op orde is - wat dus onderdeel zou moeten zijn van de kwaliteitsimpuls. Rond voorzieningen kunnen ondernemers zorg dragen voor het eigen terrein inclusief de daarop aansluitende entrees. Tot slot kan er een koppeling worden gemaakt met vrijwilligers en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Dit kan bijvoorbeeld interessant zijn om meer reuring in het gebied te brengen met een voorziening die door hen gebruikt en onderhouden kan worden, zoals een pluktuin.

Bijlage 1

Lijst betrokken stakeholders

Direct betrokkenen overheden	Provincie Zuid-Holland	Laura de Vrueh (projectleider)
	Staatsbosbeheer	Anneke Vonk - Noordegraaf (projectleider)
	Gemeente Alphen aan den Rijn	Wim Kaandorp
	Gemeente Waddinxveen	Angelique Martens
	Gemeente Zoetermeer	Caroline van Heijningen
	Staatsbosbeheer beheerteam Bentwoud	Cees van Vliet (Teamleider beheer)
		Jonathan Leeuwis (boswachter publiek)
		Jaap Meere (boswachter beheer)
Lokale stakeholders	Gebruikersplatform Bentwoud	Alfred Lohman (secretaris)
	Vrienden van Bentwoud	Deelnemers gebruikersplatform
	Golfbaan	Carla Prins-Laban/Harry van Laviere
	Potentiële ondernemers	Dustin Schouten/Donald Broekhuizen (Bentpoort initiatief), Eric Droogh (wellness initiatief), Martin Eelderink (MTB-parcours initiatief)
	BOA	Christel van Leeuwen
	Projectteam Verlengde Bentwoudlaan	Bas Hengelveld, Gabi van Duynhoven
Regionale stakeholders	Hoogheemraadschap van Rijnland	Ron van der Heijden, Sander van Rooij
	Fietsersbond Lansingerland	Harry van Laviere
	Natuur- en vogelwacht Rotta	Hans Sanders
	Gemeente Zuidplas	Jolande van Niemeijer

Bijlage 2

Samenvatting uitkomsten werksessies

Hieronder de samegevatte uitkomst van de werksessies met:
- **Direct betrokkenen**: gemeenten (Alphen a/d Rijn, Zoetermeer, Waddinxveen) en beheerteam Bentwoud
- **Lokale gebruikers en potentiële ondernemers** (Gebruikersplatform, Vrienden van Bentwoud, Bentpoort, wellness, MTB)
- **Regionale gebruikers en belanghebbenden** (Fietsersbond, Rotta, gem. Zuidplas)

Direct betrokkenen

Gemeenten

Hoofdkwaliteiten van het Bentwoud:
- Populair hondenbos
- Contrast aan zuidzijde van agrarisch gebied en natuurlijke oevers en bos
- Gebied om langer te verblijven
- Afwisselende variatie in het gebied

Belangrijkste aandachtspunten voor het perspectief:
- Slechte bereikbaarheid zuidelijke rand
- Wandelroutes oostelijk deel kunnen beter worden uitgenut
- Weinig (informatie)borden
- Zichtbaarheid vanaf noordzijde (westelijk deel)

Grootste kansen voor het Bentwoud:
- Gebied beter verbinden met omgeving (zuidkant, noorden van Driehoek en Gouwebos)
- Meer bosgevoel creëren, waterverbindingen versterken
- Verhaal van Bentwoud uitdragen (educatie, bebording)

Beheerteam Bentwoud

Hoofdkwaliteiten van het Bentwoud:
- Sterke bosontwikkeling op plekken waar bomen dicht op elkaar staan
- Grote variatie aan inheemse boomsoorten
- Hoge ecologische waarde in horsten (kern-mantel-zoom principe)
- Aanwezigheid bijzondere territoria zoals roerdomp in natte moeraszone

Belangrijkste aandachtspunten voor het perspectief:
- Minste bosontwikkeling op plekken waar bomen ver uit elkaar staan
- Veel uitval door ziektegevoelige boomsoorten (m.n. essen en iepen)
- Bewaak verhouding recreatief gebruik en bescherming natuurwaarden

Grootste kansen voor het Bentwoud:
- Ecologische verbinding richting Waddinxveen
- Versterken zonering met beschermde intensieve natuur
- Natte natuur versterken

Lokale stakeholders

Potentiële ondernemers

Hoofdkwaliteiten van het Bentwoud:
- Groot en veilig wandel- en fietsnetwerk
- Ruimtelijke afwisseling van open en besloten delen
- Redelijk goede auto-ontsluiting

Belangrijkste aandachtspunten voor het perspectief:
- Beperkte sociale veiligheid
- Eénzijdig recreatief aanbod voor een beperkte doelgroep
- Slechte verbinding tussen deelgebieden (m.n. in oost-westelijke richting; spoor is barrière)
- Parkeerplaats noord vaak (te) vol

Grootste kansen voor het Bentwoud:
- Diverser aanbod creëren voor een bredere doelgroep
- Activiteiten sterker zoneren
- Toegankelijkheid van het gebied versterken (paden+water)

Gebruikers

Hoofdkwaliteiten van het Bentwoud:
- Gevarieerd gebied: afwisseling open en besloten
- Aantrekkelijke oude bosdelen
- Begrazingsgebied als aantrekkelijke beleving

Belangrijkste aandachtspunten voor het perspectief:
- Druk hondenlosloopgebied
- Waarborging recreatie en natuur
- Ontwikkelingen ond Bentwoud (m.n. oostkant) zijn bedreiging voor voorzieningen en beleving
- Beperkte bereikbaarheid, m.n. wandel- en fietsverbindingen aan zuid- en oostkant
- Veel rechtlijnige sloten en paden
- Onduidelijke entrees en beperkte informatievoorziening
- Schravenwildertpad te druk en te smal

Grootste kansen voor het Bentwoud:
- Verbeteren fietsverbindingen vanuit omgeving (m.n. aan oost- en westkant
- Contrast met open agrarisch gebied versterken en die openheid behouden
- Bentwoud uitbreiden richting zuidkant (als het oorspronkelijke plan)
- Ecologische verbinding toevoegen, aanhakend op EVZ's in de omgeving
- Zonering versterken
- Versterken aansluiting op+voorzieningen in oostelijk deel
- Toevoegen recreatieve voorzieningen (bv. Horeca, MTB-route, natuurspeelplaats, natuurkunst, educatie/ bezoekerscentrum)

Regionale stakeholders

Gebruikers en belanghebbenden

Hoofdkwaliteiten van het Bentwoud:
- Rust en ruimte
- Goed hondenbeleid
- Omliggend open agrarisch landschap als onderdeel van de beleving
- Parkachtige sfeer in de Driehoek

Belangrijkste aandachtspunten voor het perspectief:
- Onduidelijk waar je kunt parkeren
- Weinig verweving met omliggend gebied aan oostkant

Grootste kansen voor het Bentwoud:
- Toegankelijkheid van de kern versterken en verbinden met de extensieve delen
- Versterken leefgebieden in relatie tot aanliggende ecologische verbindingszones
- Toevoegen basisvoorzieningen, zoals picknickbankjes en toiletten
- Verbeteren fietsvoorzieningen en -verbindingen aan de randen van het Bentwoud
- OV-bereikbaarheid vergroten

Bijlage 3

Impressie van stakeholderreacties tijdens de werksessies over het Ontwikkelperspectief Bentwoud op de vraag: hoe omschrijf je het Bentwoud aan iemand die er nog nooit is geweest?

"Vorige week zag ik nog een mooie maandagmiddag aankomen en dacht 'dit is mijn kans om eindelijk eens naar het Kabouterbos in het Bentwoud te gaan!'"

"Heerlijk wandelen in het Bentwoud met Gijs!"

"Hooibalen"

"Alsof ze rechtstreeks uit het verleden komen. met hun grote horens en lange haren. Omdat ze in de Schotse hooglanden wonen, grazen ze ook graag hier in het Bentwoud."

"Ook dit is Bentwoud!"

"Ik ben blij dat we het mooie Bentwoud in onze achtertuin hebben. De mooie natuur daar geeft toch altijd dat beetje extra energie. Heerlijk om zo de dag te starten"

"Nog een zonsopkomst van gisteren in het Bentwoud, het lijkt wel een schilderij. Het vroege opstaan meer dan waard, betoverend mooi."

Impressie van uitingen van huidige gebruikers van het Bentwoud op social media

Bronnenlijst afbeeldingen

Pagina 1 Bentwoud gebied: Alieke-Datema (Asgraphy)
Pagina 2 Bospad in Bentwoud: Alieke-Datema (Asgraphy)
Pagina 3 Wandeling honden: Celina-Polane
Pagina 3 Vliegende roerdomp: Jonathan-Leeuwis (Staatsbosbeheer)
Pagina 4 Fietstocht locatiebezoek (Jolanda de Jong)
Pagina 5 Hooglander (Staatsbosbeheer)
Pagina 7 Wandelpad: (Kwekerij Leune)
Pagina 7 Bloemenveld: (Staatsbosbeheer)
Pagina 7 Rosse woelmuis: Jonathan Leeuwis (Staatsbosbeheer)
Pagina 7 Putter met jong
Pagina 7 Golfbaan: (VOA)
Pagina 7 Water: (Wandel.nl)
Pagina 7 Schotse hooglanders: Alieke Datema (Asgraphy)
Pagina 7 Informatiebord: (Treesforall)
Pagina 7 Geschilderde kabouter: (Instagram.com)
Pagina 7 Kind met kabautermuts: (Pinterest.com)
Pagina 7 Moeder en dochter: (Instagram.com)
Pagina 7 Spelende kinderen: (Google.com)
Pagina 7 Zwarte hond: (Instagram.com)
Pagina 7 Familie: (Instagram.com)
Pagina 7 Jongen en meisje: (Instagram.com)
Pagina 7 Wandelende mensen: (Google.com)
Pagina 7 Bei: (Facebook.com)
Pagina 7 Vlinder: (Instagram.com)
Pagina 7 Vogel: (Instagram.com)
Pagina 7 Uil: (Instagram.com)
Pagina 7 Vogel in water: (Instagram.com)
Pagina 7 Groep schotse hooglanders: (Instagram.com)
Pagina 7 Enkele schotse hooglander: (Facebook.com)
Pagina 7 Golfer: (Instagram.com)
Pagina 7 Fietser: (Instagram.com)
Pagina 7 Ruiter: (Instagram.com)
Pagina 7 Paard: (Instagram.com)
Pagina 7 Enkele wielrenner: (Instagram.com)
Pagina 7 Wielrenners: (Google.com)
Pagina 7 Hardlopers: (Instagram.com)
Pagina 7 Enkele hardloper: (Instagram.com)
Pagina 7 Water met zwanen: (Facebook.com)
Pagina 7 Zonsopgang: (Instagram.com)
Pagina 7 Hooibalen: (Instagram.com)
Pagina 7 Veren: (Facebook)
Pagina 7 Water: (Instagram.com)
Pagina 7 Kind met camera: (Instagram.com)
Pagina 7 Klaprozen: (Facebook.com)
Pagina 7 Groen: (Facebook.com)
Pagina 8 Speelbos: (Staatsbosbeheer)
Pagina 8 Kinderbomenbos: (Jolanda de Jong)
Pagina 8 Schotse hooglander: Alieke Datema (Asgraphy)
Pagina 9 Tongvaren in Bentwoud (Staatsbosbeheer)
Pagina 9 Natuurgebied: Alieke Datema (Asgraphy)
Pagina 9 Sloot: (Jolanda de Jong)
Pagina 10 Parkeerplaats: (Jolanda de Jong)
Pagina 10 Wandel- en fietspad: (Jolanda de Jong)
Pagina 10 Pad: Jolanda de Jong
Pagina 12 Hoo geveenseweg (Google Maps)
Pagina 12 Fietser: Celina-Polane
Pagina 12 Wandeling honden: Celina-Polane
Pagina 14 Krimpenerwaard: (Vastgoedbs.nl)
Pagina 14 Bospad: Alieke Datema (Asgraphy)
Pagina 14 Natuurgebied: Alieke Datema (Asgraphy)
Pagina 16 Ingang Bentwoudlaan: (Google Maps)
Pagina 16 Bushalte Bentwoudlaan: (Google Maps)
Pagina 16 N209: (Google Maps)
Pagina 18 Rosse Woelmuis: (Staatsbosbeheer)
Pagina 18 Putters: (Staatsbosbeheer)
Pagina 18 Hooglanders: (Staatsbosbeheer)
Pagina 18 Pad tussen aanplant (Boomkwekerij Leune)
Pagina 18 Geel bloeiende akkers (Staatsbosbeheer)
Pagina 18 Golfbaan (Golfbaan Bentwoud)
Pagina 18 Sloot (Wandel 2)
Pagina 18 Infobord (Trees for all)
Pagina 20 Boommarter: Zweer de Bruin (Flickr)
Pagina 20 Ree: Arend Vermazeren (Flickr)
Pagina 20 Blauwborst: Martha de Jong (Flickr)
Pagina 20 Roerdomp: Hoebeke Yves (Wikimedia Commons)
Pagina 20 Otter: Pixel2013 (Pixnio)
Pagina 22 Gezin: (visitzuidlimburg.nl)
Pagina 22 Wellness: (Scandinave.com)
Pagina 22 Kabouterroute: (npduinenvantexel.nl)
Pagina 25 Golfer: (landgoedbergvliet.nl)
Pagina 25 Terras parasol: (Geldersestreken.nl)
Pagina 25 Terras: (haarlemcityblog.nl)
Pagina 25 Mountainbike: (Bezoekhollandskroon.nl)
Pagina 25 Scouting: (cdn.nos.nl)
Pagina 25 Stallen: (ervetank.nl)
Pagina 25 Imker: (assests.crowdaboutnow.nl)
Pagina 25 Wandelaars met honden: (woefwelkom.nl)
Pagina 25 Sauna: (bartsboekje.com)
Pagina 25 Winkel (Natuurmonumenten)
Pagina 25 Camping: (boerderijcamping-deoosthoek.nl)
Pagina 25 Servies: (media.insiders.nl)
Pagina 26 Evenement: (platform-duic.imgix.net)
Pagina 26 Festival podium: (festifairs.nl)
Pagina 26 Jazz festival: (Indebuurt.nl)
Pagina 26 Outdoor theater: (Bezoekoisterwijk.nl)
Pagina 26 Hardlopers: (hoornmarathon.nl)
Pagina 27 Sporters: (whssports.nl)
Pagina 27 Picknicktafel: (visitlimburg.be)
Pagina 27 Tentjes: (lc.nl)
Pagina 27 Pluktuin: (mooiwatplantendoen.nl)
Pagina 27 Evenement: Marcel Krijgsman (Hollandse Hoogte)
Pagina 27 Moestuins: (Stadstuinieren.nl)
Pagina 27 Natuurspeelplaats: (Junora.fr)
Pagina 27 Hut: (Naomiheidinga.nl)
Pagina 27 Foodtrucks: (foodtruckbooking.nl)
Pagina 28 Informatiebord Bosje van Goes: (Pressart.nl)
Pagina 28 Informatiebord Takkenrillen: (Sportadviesamsterdam.nl)
Pagina 28 Ingang: (i.pinimg.nl)
Pagina 28 Uitkijktoren
Pagina 28 Vogelkijkscherm: (erfgoedstem.nl)
Pagina 28 Vrouw van takken: (i.pinimg.nl)
Pagina 28 Uitkijktoren open: (reislegende.nl)
Pagina 29 Recreanten: (Klankenbos.nl)
Pagina 29 Vogelspotters: (Amazonaws.com)
Pagina 29 Ruiters: (vvvterschelling.nl)
Pagina 29 Verbinding: (ooipolder-groesbeek.nl)
Pagina 30 Eendragtspolder: (Waymarking.com)

Ontwikkelperspectief Bentwoud